

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Zita Rosinová

**Evropeizace turecké politické strany – Strana spravedlnosti
a rozvoje**

Diplomová práce

Olomouc 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Evropeizace turecké politické strany – Strana spravedlnosti a rozvoje a její postoj k sekularismu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci 2016

.....
Zita Rosinová

Poděkování

Velmi ráda bych touto cestou chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Měšťánkové Ph.D., za velmi cenné rady a připomínky, odborné vedení, vstřícný přístup a hlavně obrovskou trpělivost.

Obsah

Úvod	7
1 Teorie evropeizace	14
1.1 Evropeizace a různorodý výklad pojmu	14
1.2 Evropeizace ve spojitosti s EU	16
1.3 Evropeizace polity, policy, politics	21
1.3.1 Evropeizace politických stran a stranických systémů	23
1.3.2 Koncept Petera Maira	24
1.3.3 Koncept Roberta Ladrecha	27
2 Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)	30
2.1 Vznik strany	30
2.2 Ideologie strany	32
2.3 Představení dalších politických stran	37
3 Aplikace konceptu Roberta Ladrecha	38
3.1 Změny v programatice a vzorce stranické soutěže	38
3.1.1 Program AKP a volby v roce 2002	38
3.1.2 Program AKP a volby v roce 2007	40
3.1.3 Hrozba zrušení AKP	43
3.1.4 Program AKP a volby v roce 2011	45
3.1.5 Program AKP a volby v roce 2015	46
3.2 Organizační změny	50
3.3 Vztahy nad úrovní stranického systému	51
3.4 Vztahy mezi stranou a vládou	53
3.4.1 První vláda AKP (2002-2007)	53
3.4.1 Druhá vláda AKP (2007-2011)	56
3.4.3 Třetí vláda AKP (2011-2015)	59
Shrnutí	61
Závěr	62
Bibliografie	65
Abstrakt	73
Seznam klíčových slov	74

Seznam zkratek a zkrácených názvů

AECR	Aliance evropských konzervativců a reformistů
AKP	Strana spravedlnosti a rozvoje
CEC	Ústřední výkonný výbor
CHP	Republikánská lidová strana
EU	Evropská unie
EP	Evropský parlament
EPP	Evropská lidová strana
FP	Strana ctnosti
HDK	Lidový demokratický kongres
HDP	Lidová demokratická strana
MGK	Národní bezpečnostní rada
MHP	Strana národní akce
ODS	Občanská demokratická strana
PiS	Právo a spravedlnost
PKK	Strana kurdských pracujících
RP	Strana prosperity
SP	Strana blaženosti

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1: Výsledky parlamentních voleb v roce 2002	40
Graf č. 2: Výsledky parlamentních voleb v roce 2007	43
Graf č. 3: Výsledky parlamentních voleb v roce 2011	46
Graf č. 4: Výsledky parlamentních voleb v červnu 2015	47
Graf č. 5: Výsledky parlamentních voleb v listopadu 2015	50
Tabulka č. 1: Roviny evropeizace	18
Tabulka č. 2: Alternativní mechanismy evropeizace	20
Tabulka č. 3: Postavení mužů a žen v jednotlivých stranách ve Velkém národním shromáždění (volební období 2011-2015)	36

Úvod

Od vzniku Turecké republiky v roce 1923 se země snaží přiblížit západním evropským státům, i přes to, že je muslimskou zemí. O proces tzv. westernizace se postaral Mustafa Kemal Atatürk, který provedl mnoho reforem na vnitrostátní úrovni. Jednalo se například o republikánské zřízení státu, oddělil náboženství od státních záležitostí a vyznání přenechal na soukromé, osobní sféře, dále rozvíjel základní svobody a práva a celkový sekulární charakter státu. Turecko je členem mnoha mezinárodních organizací a nyní se snaží o plné členství v Evropské unii (EU). Tím by Turecko dokončilo i Atatürkův odkaz k modernizaci státu. Turecko má úzké vztahy s EU/ES/EHS od roku 1959, kdy podalo žádost o přidružení k EHS. Předmětem diplomové práce ale není popisovat sáhodlouhou historii, proto se práce zaměřuje na období po summitu v Helsinkách, kde Turecko v roce 1999 získalo statut kandidátské země. Turecko prochází radikálními změnami a transformacemi, které se projevují především v oblasti demokratizace a obnovení hospodářství v zemi, které přináší udržitelný a hospodářský růst a rozvoj. K těmto změnám nepochybně napomohla vládnoucí Strana spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkinma Partisi, AKP). Strana je zajímavá právě tím, že je poměrně mladá, byla vytvořena rok před svým prvním vítězstvím v parlamentních volbách a od té doby je nepřetržitě u moci. Až na jednu výjimku (v červnu 2015) dokázala vždy vytvořit tzv. jednobarevnou vládu s absolutní většinou. Strana si získala velmi širokou podporu voličů napříč celým státem. Strana sama sebe přirovnává a odkazuje na vlády Turguta Özala či Adnana Menderese, tím dává najevo svou stabilitu a sílu.

Jak už z názvu diplomové práce vyplývá, předmětem výzkumu bude koncept pojmu evropeizace a politické vládnutí strany AKP. Evropeizace byla za posledních desítek let velmi oblíbeným tématem pro mnoho výzkumů, především týkající se členských států v oblasti *policy a polity*. Protože oblast *politics* byla ponechána v pozadí, diplomová práce se zaměří na tuto oblast. Dalším specifikem v rámci evropeizace je, že evropeizace je zkoumána především na úrovni členských států, nicméně vliv má samozřejmě také na kandidátské země. Tím, že je Turecko odlišné jak kulturou, mentalitou lidí, náboženstvím a hodnotami, které zastává, bude snad předložená analýza procesu evropeizace přínosná.

Problematice tureckého přistoupení do EU jsem se věnovala v několika seminárních pracích a pozornost jsem tomuto tématu věnovala i v bakalářské práci. Jelikož se situace ohledně plného členství Turecka i EU neustále mění a vyvíjí, rozhodla jsem se téma zúžit na jednu specifickou oblast a podívat se na ní detailněji. Práce se snaží poskytnout náhled na problematiku procesu evropeizace strany AKP, která je důležitá, protože AKP je vládnoucí

stranou, která řídí rozhovory o členství s EU. Při volbě tématu bylo zřejmé, že dostupnost česky psané literatury na obdobné téma bude nízká. Z tohoto důvodu převažují v práci anglicky psané publikace či internetové odkazy.

Pro teoretickou část je důležitá literatura, která se vztahuje k vysvětlení pojmu evropeizace. Literatury a odborných článků je dost v zahraničních publikacích. Specifikum konceptu evropeizace spočívá v tom, že je široce chápán a neexistuje jednotná definice, která by jej jasně a přesně vymezila. Proto je v teoretické části evropeizace znázorněna různými úhly pohledů autorů. Také je vymezena postupně od nejširšího chápání až po užší oblast konceptu. Mezi autory, kteří chápou evropeizaci v širším slova smyslu, patří především Kevin Featherstone, který ve svém sborníku „*In the name of Europe*“¹, vymezil typologii evropeizace do čtyř kategorií. Dalšími autory jsou John Borneman a Nick Fowler, jejichž definici a chápání evropeizace zveřejnil Dančák, Břetislav a kol. ve svém sborníku „*Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*“.² Johan P. Olsen je autorem, který evropeizaci vymezil do pěti kategorií v příspěvku „*The many faces of europeanization*“³ a lze tedy poznamenat, že evropeizace je skutečně velmi pluralitním konceptem. Thomas Risse, Maria Green Cowles a James Caporaso v „*Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*“, vymezili evropeizaci na vznik a vývoj struktur vládnutí na evropské úrovni, jaký má vliv na národní státy, organizační strukturu a politickou kulturu. Ze tří úhlů pohledu vymezila Adrienne Héritier v „*Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment*“⁴, kdy evropeizaci ztotožňuje s evropskou integrací, v rámci které se vytváří různé politiky a politici mohou upevnit své pozice. Zásadní je třetí odlišný bod definice, který se zaměřuje na geografickou stránku země a zmiňuje, že proces evropeizace se týká i nečlenských států EU.

Z české literatury pro přehlednost chápání konceptu poslouží již zmíněný sborník Břetislava Dančáka, který evropeizaci znázorňuje v tabulce v různých rovinách. Ve svém díle také zmínil Claudia M. Radaelliho, který je snad jediný, kterému se dosud podařilo nejúžeji

¹ FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 320 s.

² DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav 2005, 420 s.

³ OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*. December 2002, Vol. 40, No. 5, s. 921 - 952.

⁴ HÉRITIER, Adrienne. *Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment*. In SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca and London: Cornell University Press, 2005, s. 199–209.

definovat proces evropeizace. Radaelliho definice je čerpána také z „*The europeanization of national policy*“⁵. Přínosným je také Petr Fiala a kol. s dílem „*Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*“⁶ Autoři sice zde shrnuli a zpracovali problematiku evropeizace do přehledného teoretického konceptu, ale nepřináší zde nic nového. Obsahuje také zahraniční autory, kteří se k evropeizaci vyjádřili.

Stěžejní částí teorie je oblast evropeizace v rámci *politics*, jelikož tato oblast byla zanedbávána, k tomuto nedostatku se vyjádřili Simon Hix a Klaus H. Goetz v „*Introduction: European Integration and National Political Systems*“⁷, následně definují dopady evropeizace na domácí aktéry, které se vzájemně propojují. Pro výzkum v oblasti *politics* byly rozvinuty vědecké koncepty Petera Maira a Roberta Ladrecha. Peter Mair ve své studii „*Limited impact of Europe on National Party System*“⁸ rozlišuje přímý a nepřímý vliv evropeizace na stranické systémy, výzkum politických stran vymezil do třech oblastí, přičemž na třetí oblast: přizpůsobování domácích politických stran a stranických systémů vývoji evropské integrace, navazuje se svou studií Robert Ladrech. Studie tzv. „Ladrechova katalogu“⁹ bude velkým přínosem pro analýzu v rámci této diplomové práce. Ladrech určil celkem pět oblastí, které jsou na úrovni strany ovlivněny procesem evropeizace. Nejdůležitější z nich je analýza stranických programů a výsledků voleb. U těchto dvou bodů lze nejlépe vidět míra a dopad procesu evropeizace. Lze sledovat, zda v jednotlivých obdobích míra evropeizace stoupá či klesá, jaký význam má EU pro voliče. Nicméně i ostatní oblasti z Ladrechova katalogu znázorňují proměny a pokroky v rámci přiblížení se k EU. Třetím bodem katalogu jsou organizační změny, kterými se strany propojují s EU, zřízením nějaké instituce dají najevo, do jaké míry je integrace EU pro stranu důležitá. Dalším bodem je vztah vlády a strany a nakonec vztah strany na nadnárodní úrovni, resp. vztah s jinými evropskými politickými stranami, zastoupenými např. v Evropském parlamentu.

⁵ BULMER, Simon, RADAELLI, Claudio M. *The Europeanization of National Policy. Queen's Papers on Europeanisation*. Belfast: Queen's University, School of Politics, International Studies and Philosophy. 2004, No. 1, s. 341.

⁶ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 376 s.

⁷ HIX, Simon, GOETZ, Klaus H. *Introduction: European Integration and National Political Systems. West European Politics*, 2000. Vol. 23, No. 4. pp. 1-26.

⁸ MAIR, Peter. *Limited impact of Europe on National Party System. West European Politics*. 2000.

⁹ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

Praktická část zahrnuje kapitolu týkající prostředí vzniku strany AKP a její ideologii. Pro lepší pochopení prostředí vzniku AKP budou přínosem články „*Political Islam in Turkey: A state of controlled secularity*“¹⁰, který zveřejnil Pinar Tank a „*From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey*“.¹¹ od Mecham R. Quinn. V rámci představení ideologie strany bude čerpáno z primárních zdrojů na internetových stránkách AKP.¹² Jelikož se strana představila jako konzervativní a vznikají různé názory, zda strana skutečně tuto ideologii zastává nebo je to jen nálepka, budou použity tvrzení autorů Agdogana Yalcina z článku „*The Meaning of Conservative Democratic Identity*“¹³ a Dumana Betula z článku „*Conservative Modernization of Central Right: The Place of JDP and Erdogan Leadership*“.¹⁴ Z českých autorů je v rámci této kapitoly přínosem příspěvek Erika Siegela „*Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu*“.¹⁵ Pro přehlednost v rámci vztahů na politické scéně budou velmi stručně představy ostatní důležité strany, především nejstarší strana Turecka, Republikánská lidová strana (CHP).¹⁶

V analytické části, která je zároveň poslední kapitolou diplomové práce, je aplikován koncept Roberta Ladrecha na stranu AKP. Problematika AKP je v publikacích řešena v různých kontextech. Může se jednat o její styl vládnutí, kterému je obzvlášť v posledních letech předhazováno, že straně jde skutečně o prosazování islámu v zemi, a tudíž dochází k narušování klasického sekulárního charakteru státu, dále v rámci AKP bývá analyzována výrazná osobnost Recepta Tayyipa Erdogana, který byl předsedou vlády dvanáct let, dále se v rámci její vlády často analyzuje omezování základních práv a svobod či celková problematika Kurdské menšiny, Kypru a její postoj k ní. Ohledně evropské problematiky a procesu evropeizace je vydáno celkem dost publikací, ale spíše v rámci celkového vstupu Turecka do EU. Všechna tato témata jsou zpracována převážně v zahraničních publikacích a

¹⁰ TANK, Pinar. *Political Islam in Turkey: A state of controlled secularity*. *Turkish Studies*, 2005. Vol. 6, No. 1, pp. 3-19.

¹¹ QUINN, Mecham R. *From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey*. *Third World Quarterly*, 2004. Vol. 25, No. 2, pp. 339-358.

¹² AKP. *Programy strany AKP* [online]. akparti.org.tr. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

¹³ AGDOĞAN, Yalçın. *The Meaning of Conservative Democratic Identity*, In Hakan, Yavuz. *The Emergence of a New Turkey*, Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006. 352 s.

¹⁴ DUMAN, Betul. *Conservative Modernization of Central Right: The Place of JDP and Erdogan Leadership*. *European Journal of Social Sciences*, Vol. 24, No. 2, 2011.

¹⁵ SIEGL, Erik. *Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu*. *Mezinárodní vztahy*, 2010. Roč. 45, č. 2. s. 123-134.

¹⁶ PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Přehled ostatních politických stran v Turecku* [online]. psp.cz. [cit. 12. května 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

odborných článkách či dostupná na internetových stránkách. Mám dojem, že v českém prostředí se nejevilo o turecké prostředí a politiku tolik zájmu, i když vzhledem k událostem za poslední roky, se to mohlo změnit. Oproti zahraničním publikacím a článkům mi české dostupné zdroje připadají velmi stručné a opakující se. Možná je můj dojem mylný, ale jen z toho důvodu, že jsem pro zpracování diplomové práce dala raději rovnou přednost zahraničním zdrojům, které mi připadají důvěryhodnější a kvalitnější.

V této kapitole jsou využívány především primární zdroje, které jsou podstatnou součástí celé práce. Důležitými zdroji této kapitoly jsou internetové stránky. Jednotlivé stranické programy za léta 2002, 2007, 2011 a 2015 jsou k nahlédnutí na internetových stránkách strany AKP. Taktéž jednotlivé volební výsledky do Velkého národního shromáždění za již výše zmíněné roky jsou graficky znázorněny na jejich internetových stránkách. K výsledkům voleb slouží také stránky Ministerstva zahraničí ČR či portál Washington institute a České televize, kde je popsána volební kampaň a její podstata a také povolební chování stran. Pro přehled vztahů Turecka a EU jsou dobře zpracované portály euractiv.com a euroskop.cz. V rámci organizačních změn bude kromě primárního zdroje důležitý také portál Delegation of European Union to Turkey, na kterém je možnost dohledat, jaké instituce byly zřízeny v rámci spolupráce EU a Turecka a pak neméně důležitým zdrojem jsou stránky Ministerstva pro evropské záležitosti, které bylo zřízeno Tureckem. Jelikož je dalším bodem konceptu Roberta Ladrecha i spolupráce strany AKP na nadnárodní úrovni, nejvíce zde budou přínosné stránky euractiv, který pravidelně informuje o spolupráci Turecka s EU a dále stránky Aliance evropských konzervativců a reformistů, jelikož strana AKP byla do této politické rodiny přijata roku 2013. Posledním bodem Ladrechova katalogu je vztah strany a vlády. Jelikož je strana AKP sama vládnoucí stranou nepřetržitě od roku 2002, bude koncept pozměněn na jednotlivé kroky, které vláda činí za účelem přiblížení se EU. Zde jsou důležité každoroční hodnotící zprávy Komise o pokroku Turecka v jednotlivých reformách. Zprávy jsou přístupné hned na několika internetových stránkách: tureckého Ministerstva pro evropské záležitosti, oficiálních stránkách Evropské komise a Evropského parlamentu, který podává stanoviska a doporučení Komise. Opět i v této podkapitole aplikace konceptu poslouží již výše zmíněné primární zdroje a také portál euractiv., na kterém je zveřejněn schválený Národní program. Pro upřesnění a úplné pochopení situací či jednání vlády budou použity portály BBC, ČT24, Český rozhlas a youtube.com.

Cílem práce je zhodnocení politických činností AKP v kontextu aplikace konceptu Roberta Ladrecha. Pro dosažení tohoto cíle budou analyzovány jednotlivé oblasti

z Ladrechova katalogu a míra evropeizace v nich začleněna. Pokud evropeizace skutečně probíhá, bude popsáno jakými kroky strana tak činí. Práce si klade za cíl odpovědět na tyto výzkumné otázky:

1. Jaký prostor je věnován ve stranické programatice AKP evropské integraci?
2. Promítly se vztahy s EU do organizační struktury AKP? Pokud ano, jak?
3. Existují rozpory mezi programem strany AKP ohledně EU a jejím následným chováním po volbách?

Diplomová práce bude ověřovat následující hypotézu: V rámci strany AKP je proces evropeizace zřetelný.

Diplomová práce je napsaná metodou kvalitativního výzkumu, konkrétně jako případová studie. Práce využívá empiricko-analytický přístup. Dostatečný prostor je věnovaný konceptu evropeizace v první kapitole, který je důležitý pro zodpovězení výzkumných otázek a ověření hypotézy. Definice a rozbor konceptu evropeizace je zásadní, aby mohl být následně aplikován v praktické části práce. Je tudíž popsán koncept evropeizace v rámci *polity*, *policy*, *politics*, jak jej vnímají různí autoři. Na oblast *politics* se práce zaměřuje podrobněji a srovnává zde dva důležité autory – Petera Maira a Roberta Ladrecha, kteří se věnovali oblasti *politics*. Ve druhé kapitole je použita deskriptivní metoda, ve které je znázorněno prostředí vzniku a vývoje strany AKP a její ideologie. Analytická metoda je využita ve třetí kapitole, která se zabývá aplikací konceptu Roberta Ladrecha. Kapitola zahrnuje analýzu stranických dokumentů, hodnotících zpráv institucí EU a institucí Turecka, různých prohlášení předních představitelů strany AKP. Na základě tohoto se práce snaží zhodnotit, nakolik byla a je úspěšná evropeizace strany.

Jak už z předchozího vyplývá, práce je rozdělena do třech kapitol. První kapitola se zabývá teoretickým konceptem evropeizace. Jak je v teoretické části této kapitoly uvedeno, evropeizace nemá jasnou definici a mnoho autorů chápe evropeizaci různě. Proto prvně bude vymezena část autorů, kteří chápou evropeizaci široce, následně se evropeizace znázorní ve spojitosti s EU, kde se jedná o oblasti *polity*, *policy* a *politics*. Předmětem práce je strana AKP tudíž, se teoretická kapitola podrobně věnuje poslední zmíněné oblasti, kde jsou použity studie autora Petera Maira z roku 2000 a 2007. Na Petera Maira navazuje Robert Ladrech svým tzv. „Ladrechovým katalogem“, který v rámci evropeizace politických stran a stranických systémů představuje pět oblastí, na které se katalog vztahuje. Jedná se o změny v programatice, vzorce stranické soutěže, organizační změny, vztahy mezi stranou a vládou, a vztahy nad úroveň národního stranického systému. Druhá kapitola se věnuje vzniku a

ideologii AKP, která nastíní a pomůže lépe pochopit, co vedlo ke vzniku AKP, jaká situace byla v dané době na politické scéně, bude nastíněna také ideologie strany.

Třetí kapitola je kapitolou analytickou, ve které je aplikován koncept Roberta Ladrecha na stranu AKP. Ohledně programatiky a výsledků voleb budou analyzovány parlamentní volby za léta 2002, 2007, 2011 a 2015. Budou analyzovány stranické programy, zda zahrnují problematiku EU, zda je pro stranu téma EU důležitá, a to i v rámci diskuze s ostatními stranami, apod. V rámci této podkapitoly bude také stručně popsána hrozba zrušení strany. Výsledky voleb budou pro větší přehlednost znázorněny graficky. V rámci organizačních změn se řeší, zda strana ustanovila nějaký orgán, který posílí spolupráci a vzájemný vztah s EU. Tím je zde především Ústřední výkonný výbor (CEC). Dalším bodem katalogu je vztah strany s nadnárodními institucemi, ale spíše jde o vztahy s ostatními evropskými stranami (resp. politickými skupinami) a ty mají na EU úrovni zastoupení v Evropském parlamentu. Podkapitola poukáže na to, zda má AKP členy v této instituci a s jakým statutem. Poslední bod Ladrechova katalogu vztah strany a vlády bude v práci pozměněn, jelikož AKP je vládou od roku 2002 s absolutní většinou a ostatní strany v parlamentu nemají hlavní slovo, tudíž jen těžko lze AKP přehlasovat. V tomto bodě budou poznamenány jednotlivé kroky vlády směřující k EU, jaké reformy byly či naopak nebyly provedeny, jaká je zpětná vazba v hodnotících zprávách Komise. V závěru budou zodpovězeny výzkumné otázky a ověřená hypotéza, také budou shrnuty a zhodnoceny poznatky při zpracování textu.

1 Teorie evropeizace

1.1 Evropeizace a různorodý výklad pojmu

V odborné literatuře se pojem evropeizace začal objevovat na konci osmdesátých let. Je tedy považován za poměrně nový, přičemž největší rozmach je zaznamenán od roku 1999.¹⁷ Pojem evropeizace není dosud v politologii dostatečně vyjasněn a přesně definován. V politické vědě podléhá teprve pozvolnému formování a upřesňování svého obsahu. Evropeizace je konceptem, který je nejen v rámci politologie, ale i v rámci ostatních politických věd v současné době velmi často používaným přístupem ke zkoumání vzájemných vazeb mezi rovinou EU a domácími politickými systémy.¹⁸

O neukotveném a nejasném termínu evropeizace hovoří i jeho různorodá terminologie v literatuře, jelikož se můžeme setkat s pojmy „evropeizace“, „evropeizace“, „evropeanizace“ nebo „evropeanizace“, v anglickém jazyce pak „evropeization“ či „evropeanization“. Pro diplomovou práci je zvolen termín evropeizace.¹⁹

Jednoduše lze evropeizaci chápat jako proces, který se odehrává buď v politice či společnosti, ale má z geografického hlediska souvislost s kontinentem Evropy. Tak alespoň byla evropeizace chápána úplně na počátku, kdy se vztahovala k Evropě jako celku.²⁰ Později se objevilo „staré“ a „nové“ pojetí evropeizace, které se dělí do dvou kategorií, tzv. maximalistické a minimalistické. Rozdílným znakem je to, jaká je vazba na proces evropské integrace (EU).²¹ Toto dělení rozšířil Kevin Featherstone ve své typologii evropeizace do čtyř kategorií významu evropeizace:

1. Evropeizace jako *historický proces* vyjadřující evropskou autoritu navenek; pronikání sociálních a kulturních norem a vzorců chování spojených zejména s procesem kolonizace neevropských území. Zde se objevuje už sporná odpověď na otázku, co lze považovat za evropské hodnoty. Právě geografie Evropy, která je nevyhraněná, může způsobit vidění rozdílů v různých sociálních, etnických a náboženských identit a s nimi

¹⁷ FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 5-12.

¹⁸ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 15.

¹⁹ DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav 2005, s. 12.

²⁰ HAVLÍK, Vlastimil, VALTEROVÁ, Aneta. *Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu*. Slovenská politologická revue, 2007, roč. 8, č. 4, s. 79.

²¹ FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 5-12.

spojených odlišných norem a vzorců chování. Pokud vidíme rozdílnost uvnitř území Evropy, je těžké následně jednoznačně odpovědět, co znamená evropeizace v tomto smyslu. V moderní historii se jedná o adaptaci na západoevropské normy.

2. Evropeizace jako *transnacionální prolínání* kultury, idejí, myšlenek, identit v rámci Evropy. Může se zdát, že toto pojetí je stejné jako předchozí, zde však nedochází k rozšíření hodnot mimo evropské území. Zde je vazba na EU nepřímá.
3. Evropeizace jako *adaptace politik (policies)*. Zde už je přímá vazba na EU, kdy je evropeizace nejčastěji spojována s adaptací domácích institucí na členství v EU a plnění závazků vyplývajících z členství v EU, tvoření veřejné politiky jednotlivých členských států. Jedná se také o omezení v domácí politice či dokonce nahrazení národních regulačních mechanismů mechanismy EU.
4. Evropeizace jako *institucionální adaptace*, představující tlak působení z členství v EU, ale také v případě přístupového procesu na cestě do EU. Zkoumá se zde přijímání povinností plynoucích z členství v EU pro jednotlivé instituce, orgány veřejné správy a jednotlivé aktéry včetně politických stran.²²

John Borneman a Nick Fowler tvrdí, že po skončení studené války byly procesy amerikanizace na západu Evropy a sovětizace na východu Evropy nahrazeny procesem evropeizace. Jejich pojetí poukazuje na historickou rovinu evropeizace. S rozpadem SSSR a oslabením moci USA na konci studené války se Evropa ocitla před úkolem znovu definovat samu sebe, jak v rámci mezinárodního prostředí (směr navenek), tak směrem dovnitř, což je nejčastěji spojováno s EU.²³

Johan P. Olsen ve svém přehledu rozlišuje hned pět různých způsobů rozlišení evropeizace:

1. změny ve vnějších hranicích EU, aby se Evropa stala jedním politickým prostorem,
2. vytváření institucí na evropské úrovni pro kolektivní jednání,
3. pronikání národních systémů vládnutí ve smyslu pronikání evropské dimenze do institucí, rozdělení odpovědnosti a moci na různé úrovně,
4. „vývoz“ formy politické unifikace mimo evropské území – vztah s neevropskými aktéry a institucemi,

²² FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 5-12 a HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 7- 15.

²³ DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav. 2005, s. 13-15.

5. projekt politického sjednocování – Evropa se stává unifikovanější a silnější politickou entitou.²⁴

Tento výčet také naznačuje, že evropeizace, která je široce chápána, se od počátku překrývá s řadou jiných konceptů. Má skutečně evropeizace řešit vytváření institucí na evropské úrovni či už tuto záležitost zkoumá supranacionalismus? Není projekt politického sjednocování už otázkou pro federalismus? Jak zdůrazňuje Bulmer, „široké používání pojmu do značné míry zamlžilo skutečnost, že evropeizace by neměla být považovaná za teorii, ale za jev, který se množstvím teoretických přístupů snaží vysvětlit.“²⁵

1.2 Evropeizace ve spojitosti s EU

Evropeizace je právě často spojovaná s evropskou integrací, jelikož tento proces ovlivňuje různé sféry politik ve státech, ať už členských nebo kandidátských, které mají nějaký vztah k tomuto procesu. V současnosti se nejvíce pojem spojuje s adaptací domácích politik na evropské výzvy.²⁶ Tradičně se evropeizační výzkumy uskutečňují v oblastech různorodých sektorových politik, v proměně politických institucí národního státu.²⁷

Na evropeizaci se lze dívat ze dvou úhlů. Pohled *shora* neboli „*top-down*“, je charakteristický tím, že se jedná prvně o tlak z evropské roviny na členské státy, pokračujícími zásahy a požadavky na různé faktory a končící reakcemi a změnami na úrovni členských států. Druhým pohledem je „*bottom-up*“ neboli *zezdola*, který se chápe jako budování „*polity*“ na úrovni EU, tedy vznik a vývoj evropských struktur, institucí a jejich vládnutí.²⁸ Pro účely diplomové práce je využit přístup „*top-down*“, tedy změna a vliv politiky uvnitř státu v souvislosti s požadavky EU.

Je patrné, že v odborné literatuře nalezneme mnoho výkladů procesu evropeizace, proto je jednotná a jasná definice těžko uchopitelná. I přes to se o ni několik autorů pokusilo a jedním z prvních byl Robert Ladrech, který vnímá evropeizaci jako „proces reorientace směru a podoby politiky do takové míry, kdy se politická a ekonomická dynamika Evropského společenství stává součástí organizační logiky národní politiky a policy-

²⁴ OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*. December 2002, Vol. 40, No. 5, s. 921 - 952.

²⁵ GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten Peter. *Europeanization: new research agendas*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 46-58.

²⁶ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů, Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2009, s. 20.

²⁷ Tamtéž. s. 9.

²⁸ RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 1- 25.

making.²⁹ Jinak řečeno, Robert Ladrech evropeizaci vidí tak, že domácí politiky mění své činnosti za účelem přiblížení se k EU.

Thomas Risse, Maria Green Cowles a James Caporaso evropeizaci definují takto: „vznik a vývoj struktur vládnutí na evropské rovině, které vedou k budování evropských politických, sociálních a právních institucí, spojených s politickým řešením problémů, které upravují vztahy mezi aktéry a zejména vytváří politické sítě (*policy*) mezi těmito institucemi, které se specializují na vytváření autoritativních evropských pravidlech.“³⁰ Dodávají, že je zajímavá hlavně to, jak evropeizace ovlivňuje národní státy, jejich instituce a politickou kulturu.³¹

Také Adrienne Héritier se pokusila stručně evropeizaci definovat jako „proces, který pramení z evropských rozhodnutí a má dopad na politiky členských států a jejich politické a administrativní struktury.“³² Podrobněji se zabývá evropeizací ze tří různých uhlů pohledu. Prvním z nich je pohled, kdy je evropeizace ztotožněna s evropskou integrací, potvrzuje přenos pravomocí na EU (princip supranacionality) za účelem tvořit tak společné politiky EU. Druhý pohled na evropeizaci se týká jednotlivých politik (*policies*) EU. Zde mají političtí aktéři možnost posílit jejich vlastní pozici a dosáhnout tak svých politických cílů. Nejde tedy o automatické přizpůsobení evropským standardům. Třetí pohled je odlišný, neboť se jedná o geografický náhled a jedná se o vliv politik EU i na nečlenské země Společenství.³³

V neposlední řadě se o definování evropeizace pokusila Tanja Börzel: „je to proces, který se svým působením do domácí politiky stále více stává subjektem evropské policy-making.“³⁴ Evropeizace dle některých autorů probíhá také v různých kontextech a tzv. rovinách, jak uvádí Dančák, Fiala a Hloušek. Viz. tabulka níže:

²⁹ FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio M. *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 12.

³⁰ COWLES, Maria Green, CAPORASO, James a RISSE-KAPPEN, Thomas. *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*, Ithaca, Cornell University Press 2001, s. 3.

³¹ Tamtéž, s. 1.

³² BULMER, Simon, LESQUESNE, Christian. *The Member States of European Union*. New York, Oxford University Press, 2005, s. 12.

³³ HÉRITIER, Adrienne. *Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment*. In SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca and London: Cornell University Press, 2005, s. 199–209.

³⁴ BORZEL, Tanja A. *Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain*. *Journal of Common Market Studies*, December 1999. Vol. 37, No. 4. s. 574.

Tabulka č. 1: Roviny evropeizace

Rovina	Základní charakteristika	Související procesy
Historická	Pronikání Evropanů do zámorí	Koloniální expanze, snaha o kulturní asimilaci či standardizaci, částečná proměna sociokulturních a sociopolitických habitů
Mezinárodní	Nová definice role Evropy v současném mezinárodním prostředí	Vymezení se vůči USA, Rusku, Blízkému východu, asijským zemím atd., snaha o unifikaci evropské zahraniční a bezpečnostní politiky, tendence EU identifikovat se jako Evropa, vystupovat za celou Evropu
Mezinárodního systému	Omezování role státu a nové úrovně demokratického rozhodování ve vnitřní politice i mezinárodních vztazích	Pokles role a významu (národních států), přispívání k etablování „postsuverénního“ mezinárodního řádu, utváření „plurinacionální“ demokracie bez jasné vazby demokratické obce a národní identity
Osobní	Vytváření a přijímání evropské identity	Spíše spekulativní a futuristicky orientovaný proces náhrady či skutečného doplnění komunální, regionální, národní a státní identity evropskou identitou
Ekonomická	Ekonomické dopady existence jednotného trhu v zemích EU	Harmonizace ekonomického prostředí, adaptace podniků, vznik jednotné evropské ekonomiky, společná monetární politika většiny zemí EU
Legislativní	Přejímání právních norem EU – Aquis communautaire	Nezbytné přizpůsobování národní legislativy a právního prostředí podmínkám EU, unifikace právního rámce
Tranzitologická	Demokratické instituce a procesy v transformujících se zemích střední a jihovýchodní Evropy	Institucionální „inženýrství“ podle západoevropských vzorů, sbírání zahraničních

	napodobují instituce a procesy demokratických zemí západní Evropy	zkušeností, „trénink“ a učení politického personálu v západní Evropě, vstup do evropských stranických, atd. internacionál
EU	Vytváření nového – evropského – politického systému	Formování a posilování kompetencí orgánů EU, vytváření mechanismů zastupování zájmů na evropské rovině (strany, svazy), zvětšování rozsahu a dopadu politik EU
Členských států	Přizpůsobování vnitrostátní polity, politics a policy změnám, které diktuje EU	Implementace evropských politik a jejich evaluace, změny strategie a taktiky politických aktérů, nutnost adaptace na změny v procesu integrace

Zdroj: Převzato z DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav 2005, s. 17.

Poslední dvě roviny (EU a členské státy) jsou výhradně spojeny s činností EU a odehrávají se procesy v ní. Právě tyto dvě roviny jsou důležité pro diplomovou práci. Jak je v tabulce zmíněno, „rovina EU zahrnuje vznik institucí EU, vytváření mechanismů zastupování zájmů na supranacionální rovině či kvantitativní i kvalitativní nárůst politik EU. V rovině členských států má EU vliv na všechny tři dimenze konceptu politiky uvnitř členských států – *polity, politics, policy*.“³⁵ Termín evropeizace je zde spjat s implementací a posuzováním politik EU, s proměnou jednání vnitrostátních aktérů, se změnami jejich strategií a institucionálními změnami, které jsou vynuceny přímo či nepřímo EU.³⁶

V rámci dvou posledních rovin je známá a velmi často citována definice od Claudia M. Radaelliho, která bude využita v následující kapitole, kde bude hodnocena politická strana AKP. Definice je významná tím, že se nepoukazuje jen na formální pravidla, ale že se věnuje i neformálním záležitostem při vytváření politiky, včetně změn v politické kultuře. Jeho definice říká, že evropeizace je „proces utváření, rozšiřování a institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmat politiky, stylů, způsobů, *jak dělat věci*, a sdílených hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci utváření rozhodnutí EU a poté inkorporovány do logiky domácího diskursu, identit,

³⁵ DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav 2005, 14.

³⁶ Tamtéž.

politických struktur a veřejných politik.³⁷ Tudíž definice (teorie) tvrdí, že dochází k postupné adaptaci národní politiky směrem k EU a jejím požadavkům. Radaelli se pokusil vymežit i dopady evropeizace do čtyř modelů:

1. *Přizpůsobení* – domácí politika je víceméně totožná s požadavky EU. Co se týče nutných změn, nemají velký vliv na podobu národního politického systému.
2. *Transformace* – v domácí politice je nutno realizovat podstatné změny.
3. *Lhostejnost* – v domácí politice není dostatečná vůle, aby došlo ke změnám. Může například jít o neimplementování předpisů evropského práva.
4. *Omezení, obrana* – domácí politika nevnímá příznivě změny v rámci evropské integrace, a tak vznikají negativní postoje vůči EU.³⁸

Evropeizace se týká také nečlenských zemí v Evropě, obzvláště té východní Evropy, kde je důležité do jaké míry jsou schopny přijímat pravidla EU a jaký vliv to bude mít na jejich vnitřní domácí politiku. Heather Grabbe zdůrazňuje „nebezpečí záměny evropeizace s jinými blízkými procesy (s integrací) a upozorňuje na to, že evropeizace není teorií rozšíření EU.“³⁹ Teorii evropeizace v zemích střední a východní Evropy představili ve své práci Schimmelfennig a Sedelmeir, kteří tvrdí, že evropeizace v těchto zemích probíhá na základě „přijímání pravidel“ a proces lze prezentovat na jednoduché matici.⁴⁰

Tabulka č. 2: Alternativní mechanismy evropeizace

Hlavní aktér v procesu přijímání pravidel	Logika přijímání pravidel	
	Logika následků	Logika vhodnosti
Proces iniciován EU	Model vnějších podnětů	Model sociálního učení
Proces iniciován státy SVE	Model čerpání inspirace (lesson-drawing)	

Zdroj: Převzato z SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca and London: Cornell University Press, 2005, s. 8.

Fiala a kol., o zemích SVE říká následující: „...dokud trvala vlastní fáze tranzice, nebylo by vhodné operovat s pojmem evropeizace. Teprve když se příslušná země dostala

³⁷ BULMER, Simon, RADAELLI, Claudio M. The Europeanization of National Policy. *Queen's Papers on Europeanisation*. Belfast: Queen's University, School of Politics, International Studies and Philosophy. 2004, No. 1, s. 341.

³⁸ FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio M (eds.). *The politics of europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 27-56.

³⁹ Tamtéž, s. 310.

⁴⁰ SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca and London: Cornell University Press, 2005, s. 8.

do fáze politické, ekonomické a společenské konsolidace (a kdy se tedy objevila reálná perspektiva a připojení se k procesu evropské integrace), začali se aktéři vědomě orientovat na proměny dané existencí EU. Teprve s koncem tranzice mohla tedy nastoupit evropeizace...⁴¹

Jelikož účelem diplomové práce není zaobírat se podrobně definováním pojmu evropeizace, postačí zde vědět, že v politologii se v posledních desetiletích objevil problém, jak evropeizaci jednotně vykládat. K jasnému definování by pomohl určitě detailnější průzkum a analýza literatury, ovšem tohle není možné vzhledem k rozsahu diplomové práce a není to ani předmětem tématu.

1.3 Evropeizace polity, policy, politics

Jak je výše zmíněno, evropeizace má vliv na tři dimenze uvnitř států. V diplomové práci jsou stručně znázorněny oblasti *polity* a *policy*. Jelikož se diplomová práce zaměřuje na evropeizaci politické strany AKP, oblasti *politics* je zde věnováno více prostoru.

„V rámci *polity* se jedná o konkrétní existující nebo požadovaný politický řád. Ke změnám dochází v politických institucích, mezivládních vztazích, soudnictví, veřejné správě, ekonomických institucí a také spadá sem i oblast státních tradic, vztah mezi státem a společnostmi, kolektivní identity.“⁴² Druhou ovlivněnou dimenzí je *policy*. „Zde se řeší obsahová dimenze politiky (standards, nástroje, přístupy k řešení problémů, diskurzy policy), v níž se z politických idejí a rozhodnutí stávají konkrétní opatření.“⁴³ Třetí dimenzí je *politics*. „Politics představuje procesuální část politiky, kde se řeší formování, reprezentace a prosazování zájmů, přístupů pomocí konsenzu nebo naopak konfliktu, a tak získávají nebo ztrácejí politickou relevanci.“⁴⁴

Z mnohé literatury a odborných článků lze vyvodit, že dimenzím *polity* a *policy* je věnováno daleko více pozornosti a zkoumání než dimenzi *politics*. O tomto nedostatku píše i Simon Hix a Klaus H. Goetz: „Je zde spousta výzkumů, které se zabývají dopadem na vládně-administrativní aspekty domácího politického systému a procesy tvorby *policy*, na

⁴¹ HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 7- 15.

⁴² BORZEL, Tanja, RISSE, Thomas. *Conceptualizing the Domestic Impact of Europe* [online]. Oxford: Oxford University Press [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.gs.uni.wroc.pl/files/BOERZEL%20%20RISSE%20Conceptualizing%20the%20domestic%20impact%20of%20Europe.pdf>>.

⁴³ FIALA, Petr, SCHUBERT, Klaus. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. Barrister & Principal, 2000, s. 17-19.

⁴⁴ Tamtéž.

dopady v rámci *politics* jsou zkoumány už podstatně méně. Dopady v rámci *politics* se týkají např. voleb, voličů, konfliktních bodů stranické soutěže, stranických systémů.⁴⁵

Jak bylo výše zmíněno, dimenze *politics* byla v rámci výzkumu evropeizace dlouhou dobu zanedbaná a nevěnovalo se jí tolik pozornosti jako dalším dvěma dimenzím. Přesto mají politické strany v procesu evropské integrace velmi důležitou roli, jsou totiž i nepostradatelnými aktéry v evropeizačním procesu na domácí úrovni. Rozhodují, zda nastane v domácím prostředí strukturální změna či nikoliv. Výzkumy v této oblasti začaly až v několika posledních letech.⁴⁶

V rámci dimenze *politics* se Simon Hix a Klaus H. Goetze vyjadřuje i dále, rozlišují dva typy dopadů evropeizace na domácí aktéry: domácí aktéři mají snahu působit na evropské rovině; a naopak evropská integrace ovlivňuje domácí systém. Oba typy jsou vzájemně propojeny:

1. Delegování politických kompetencí na rovinu EU a politické výsledky tohoto procesu omezí vnitrostátní politické volby, posílí některé směry politického vývoje a budou tlačit na změnu v některých oblastech.
2. Etablování vládních institucí na vyšší (evropské) úrovni vytvoří nové příležitosti pro obcházení omezení daných vnitrostátní politikou, což změní postavení a strategii řady aktérů působících v procesu organizování zájmů (včetně stran a zájmových skupin).⁴⁷

Jinak řečeno, první bod říká, že čím více politických oblastí se přenáší na EU, tím se snižuje možnost vlád členských států účinně konat daná opatření. To může mít vliv na politické strany, ve kterých dojde ke vzájemnému napětí, tlaku, změně vztahů, vliv a nároky ze strany EU mohou vést ke změně volebních programů, což může dokonce odradit i voliče v zemi, apod. Druhý bod se týká zájmových skupin, regionálních aktérů, kteří mohou své požadavky adresovat přímo na rovinu EU. Opět i taková situace může vyvolat oslabení domácích politických stran, protože se upevňuje systém mezi EU a zájmovými skupinami

⁴⁵ HIX, Simon, GOETZ, Klaus. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000. Vol. 23, No. 4. s. 15.

⁴⁶ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

⁴⁷ HIX, Simon, GOETZ, Klaus. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000. Vol. 23, No. 4. s. 10.

na úkor politických stran, aj. Politické strany mohou spolupracovat s jinými politickými stranami, ale omezuje je to, že nemohou vstoupit do vztahů s orgány exekutivy.⁴⁸

Robert Ladrech tvrdí, „že tento základní dopad na domácí aktéry může být skutečně nápomocný pro vytvoření rámce a analýzu evropeizace na domácí úrovni, zejména v chápání strategií tuzemských subjektů v reakci na zásahy EU.“⁴⁹

Diplomová práce se věnuje právě méně zkoumané části, evropeizace politics, kam spadají politické strany. Výzkumu politických stran se pak věnuje především Peter Mair, který se ve své práci z roku 2000 věnuje otázce evropeizace politických systémů, a dále Robert Ladrech, který se zabývá politickými stranami, což bude rozvedeno níže.

1.3.1 Evropeizace politických stran a stranických systémů

Tato problematika byla dlouhou dobu na okraji zájmu výzkumu, výjimky představoval jen výzkum stranických skupin v Evropském parlamentu, volby do Evropského parlamentu či politická orientace jednotlivých politických stran ve vztahu k evropským politikám. Současně probíhají dva procesy, které ovlivňují fungování politických stran v evropských zemích a jsou způsobeny procesy evropské integrace. Jednak dochází k proměně prostředí domácích politických systémů, v nichž strany primárně operují, jednak se proměňují styly utváření politiky. To klade nároky na adaptaci stranických strategií při prosazování příslušných politických záměrů.⁵⁰

Robert Ladrech také tvrdí, že „evropeizace v širším pojetí může odkazovat na reakce aktérů na dopady evropské integrace, přičemž reakce těchto aktérů pak mohou zpětně mít vliv na evropskou integraci. Proto se tato širší definice vztahuje k ovlivňování dimenze *politics*.“⁵¹

Vymezení samotných pojmů politická strana a stranický systém je v rámci diplomové práce následující: *Politická strana* je „instituce disponující stálou centrální a lokální organizační strukturou, která má svoji ideologii nebo program a která usiluje o dobytí a vykonávání či udržení moci, a to účastí ve volbách nebo jinými metodami.“⁵² *Stranický systém* je pak „konfigurace politických stran v rámci politického systému na straně jedné

⁴⁸ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² CABADA, Ladislav, KUBÁT, Michal. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007 s. 225

a jako soubor vzájemných vztahů mezi politickými stranami a schémat jejich chování na straně druhé“⁵³

1.3.2 Koncept Petera Maira

Jeho první studie vydaná v roce 2000 se věnuje evropeizaci stranických systémů, konkrétně o omezeném vlivu EU na domácí politické strany členských států. Předpokládá, že zavedení přímých voleb do Evropského parlamentu v roce 1979 vznikla specifická volební aréna, která způsobila změny stranických systémů, nebo spíše měly by se lišit oproti předešlému stavu – zda vznikly nové politické strany nebo naopak zanikly, jak se změnila ideologie, zda vznikla nová dimenze stranické soutěže zaměřená na EU. Otázkou zůstává, zda za změnami stojí právě proces evropeizace.⁵⁴

Mair ve své první studii představil *přímý* a *nepřímý* vliv evropeizace na domácí stranický systém. *Přímý vliv* by měl působit na formát a mechanismus politických stran v domácím stranickém systému. Formátem se má na mysli počet relevantních politických stran v systému a ohledně mechanismu se jedná o národní volební arénu, jejich ideologii, fungování, spolupráci politických stran.⁵⁵ Mair ale dochází k závěru, že tyto faktory nemají na domácí stranické systémy *přímý* vliv a dopad (nebo jen spíše opravdu malý) a stranický systém tedy není evropeizací ovlivněn. Jinak řečeno, nedochází k přelévání témat a mechanismů z evropské roviny na domácí volební scénu. Evropeizace sice má vliv na vznik nových stranických subjektů, obzvláště na euroskepticky založené, ale ty však zůstávají na okraji evropské volební arény.⁵⁶ I přes to, že strany v EP mají důležitou a reprezentativní roli, skutečnost, že se nejedná o skutečný evropský stranický systém, potlačuje jakoukoliv možnost restrukturalizace domácí stranické soutěže, která by mohla být motivující z evropské úrovně.⁵⁷ Může se objevit dělení na pro/proti evropsky laděné strany, nicméně evropská integrace není dostatečným důkazem a příčinou pro takové rozdělení, stejně tak není důkaz o tom, že by evropská integrace byla původcem pro nepřátelství mezi politickými stranami.⁵⁸ K evropeizaci politických stran se tedy Mair staví skepticky. Výraznější vliv přikládá vlivu nepřímému.

⁵³ CABADA, Ladislav, s. 244.

⁵⁴ MAIR, Peter. *Limited impact of Europe on National Party System*. West European Politics. 2000, s. 28.

⁵⁵ MAIR. *Limited impact*, ...s. 29.

⁵⁶ MAIR. *Limited impact*,... s. 30-35.

⁵⁷ MAIR. *Limited impact*, ...s. 28.

⁵⁸ MAIR. *Limited impact*, ...s. 31 a 35.

Vliv *nepřímý* mluví o celkové depolitizaci stranických systémů v souvislosti s evropskou integrací. Evropská integrace se projevuje velkým vlivem na národní politiku. Jednou z příčin vlivu je to, že členské státy musí přijmout legislativu EU, která je obrazně řečeno „nadiktována“ a členské státy ji musí pouze implementovat. Jedná se tak spíše o technickou stránku a neřeší se stránka politická. Tímto se omezuje působnost a svoboda národních vlád na domácí scéně, což vede k postupnému vyprazdňování volebních témat ve stranické soutěži mezi politickými stranami. Podporuje konsenzus napříč politickým *mainstreamem*, a tak snižuje počet alternativ dostupných pro voliče. Snižují se také oblasti, kde by politické strany měly samostatnou a „volnou ruku.“⁵⁹ Dále je zde supranacionální úroveň, na kterou se přesouvá čím dál tím více domácích politik, postrádá demokratickou odpovědnost. Vedení ve stranách pak potlačuje představu o bezvýznamnosti tradičních *politics*. Naopak voliči mohou mít dojem, že se vše rozhoduje mimo národní úroveň (tedy pouze na té nadnárodní) a dochází tak k demokratickému deficitu.⁶⁰

Peter Mair rozdělil výzkum evropeizace politických stran do tří vymezených oblastí:

1. Vznik a vývoj transnacionálních a transevropských federací politických stran, v nichž je možno spatřit potenciál pro vznik skutečných politických stran na evropské úrovni,
2. Charakter a dynamika chování (domácích) politických stran a stranické soutěže v rámci Evropského parlamentu,
3. Přizpůsobování domácích politických stran a stranických systémů vývoji evropské integrace.⁶¹

Diplomová práce se zabývá třetí oblastí, na kterou navazuje další významný politolog Robert Ladrech (viz. níže).

O sedm let později Mair rozpracoval koncept přímého a nepřímého vlivu evropské integrace na politické strany. Vliv evropeizace vidí jako *institucionalizaci* evropského politického systému, což znamená vytvoření a ustálení institucí na nadnárodní rovině nebo jako *penetraci* evropských standardů do domácího politického systému. I zde rozlišuje přímý a nepřímý dopad a rozdělení ve čtyřech kategoriích je následující:

⁵⁹ HLOUŠEK, Vít. *Proces europeanizace a politické strany v kandidátských zemích* [online]. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně [cit. 14. dubna 2016]. Dostupné na <<http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080303154916.pdf>>.

⁶⁰ MAIR, Peter. *Europeanization of Parties and Party Systems. Working Paper No. 37* [online]. School of Politics, International Relations and Philosophy (SPIRE) [cit. 18. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/fachumsocsci/spire/politics/Peter%20Mair%20and%20Europeanization%20of%20parties%20and%20party%20systems.pdf>>.

⁶¹ Tamtéž.

Penetrace a přímý vliv evropeizace – vznikají nové strany jak na domácí rovině, tak i na evropské. Jedná se jak o strany proevropsky založené, tak i především o euroskepticky laděné strany, které nepřipouští zásah do domácích politik. Spadá sem i to, zda evropská dimenze je skutečně nová oddělená dimenze stranické soutěže. Mair tvrdí, že je málo rozvinutá.⁶²

Druhou kategorií je *institucionalizace a její přímý vliv* - řeší se, zda evropské frakce mohou být považovány za skutečné politické strany a zkoumá se také jejich soudržnost. Europoslanci působí ve dvou rovinách, jak v rovině EU, tak v národní a je důležité, aby se navzájem rovnaly. Dále se řeší volby do EP a rozdíl oproti národním volbám, chování voličů – v čem se liší nebo naopak, zda se volí na základě stejných bodů, proč jsou volby do EP považovány za druhořadé.⁶³

V třetím bodě rozdělení je *penetrace a nepřímý vliv* – jedná se o stranickou soutěž na domácí úrovni, která se projevuje omezením politického prostoru, který je určený pro soutěž politických stran a také tím, že EU limituje kapacity národních vlád, a tak se omezí i kapacity stran ve vládě na domácí úrovni. Spadá zde i bod zmíněný výše, který se týká depolitizace stranického systému a vlivu EU na zmenšující se prostor v soupeření stran zastoupených ve vládě díky snižujícím možnostem ovládat samostatně domácí politiky.⁶⁴

Poslední kategorií je *institucionalizace a nepřímý vliv* – vznik jiných, alternativních kanálů reprezentace. Zvyšuje se účast a participace občanské společnosti, zájmových skupin, lobby na rovině EU, která obchází stranický systém a to snižuje tradiční stranické kanály.⁶⁵

Problémem u výzkumu evropeizace politických stran je i oddělení evropského vlivu od ostatních vlivů. Z výše uvedeného je zřejmé, že největší vliv má evropeizace v nepřímých dopadech. I když se v článkách Petera Maira píše o evropeizaci jako procesu, který je jasně a přesně oddělený od procesů v národní domácí politice, je jasné, že procesy (roviny) jsou velmi úzce propojené a prolínají se. Evropská unie se dá považovat za určitý druh politického systému, i když je označovaná za „*sui generis*“, ale musí proběhnout komparace s jiným politickým systémem, což bude znázorněno níže.⁶⁶

⁶² MAIR, Peter. *Europeanization of Parties and Party Systems*. Working Paper No. 37 [online]. School of Politics, International Relations and Philosophy (SPIRE) [cit. 18. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/fachumsocsci/spire/politics/Peter%20Mair%20and%20Europeanization%20of%20parties%20and%20party%20systems.pdf>>.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

1.3.3 Koncept Roberta Ladrecha

Na Petera Maira navazuje další významný politolog, kterým je Robert Ladrech se svým dílem známým jako „Ladrechův katalog“. Na rozdíl od Maira se Ladrech věnuje už samotné evropeizaci politických stran, ve smyslu adaptace domácího stranického systému na evropskou integraci. Souhlasí s Mairem v tom, že nejpodstatnější a nejvýraznější je nepřímý dopad evropeizace na stranický systém, vyprazdňování politické soutěže, omezení vlád může mít vliv na politické strany do budoucna, např. na jejich kampaň, zájmy či vládní roli. Evropeizace může mít ale i jinou podobu. Na úrovni EU jsou domácí politické strany spíše omezovány, jinak tomu je u zájmových skupin, těm totiž nebrání vstupovat přímo do vztahů s exekutivními orgány EU.⁶⁷ Autor vytyčil pět kategorií výzkumu stranické činnosti a organizace, na které může působit vliv evropeizace. Není stoprocentně prokázáno, že zde nepůsobí i jiné vlivy, nicméně Ladrechův koncept je nejpoužívanější:

Prvním bodem z Ladrechova katalogu jsou *změny v programatice*, které se týkají modifikace stranických programů vzhledem k evropské integraci. Musely se rozhodnout, zda budou pro nebo proti evropské integraci. Dochází jednak ke kvantitativnímu zvětšení prostoru, který je v těchto programech věnován evropským tématům, politikám EU. Jinak řečeno, dochází ke zvýšení počtu odkazů na EU. Dále dochází ke kvalitativní změně vnímání EU jako důležitého faktoru řešení politik, jež byly tradičně považovány za vnitrostátní doménu (politika zaměstnanosti, imigrační politika). Evropská rovina se tak stává referenčním rámcem domácí politiky. V programech může být také zmíněna spolupráce s institucemi EU, zejména s Evropským parlamentem, či spolupráce se stranickými frakcemi.⁶⁸

Druhým bodem jsou *organizační změny*, které probíhají v rámci interakce s institucemi na úrovni EU. Probíhá proměna statutů a organizačních vzorců fungování stran tak, aby byla zohledněna rovina evropské reprezentace. Na národní úrovni mohou být stanovena pravidla pro výběr delegací do Evropského parlamentu nebo i do ostatních institucí. Vznikla tak nová vnitrostátní elita tvořena z europoslanců, odborníků na evropskou politiku nebo také lobbistů, což může mít vliv na stranickou organizaci a pravidla. Následně dochází k novému seskupení politiků v politických frakcích v EP, kde mohou prosadit své zájmy

⁶⁷ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

⁶⁸ Tamtéž.

a ovlivnit tak ostatní členy ve straně. Organizační změny mohou mít více podob. Jedná se o to, zda je pro stranu důležité, kdo je zastupuje v EP a mohou tak získat vliv nebo strana této možnosti využije v docela nepříjemné pozici, že se „zbaví“ nevyhovujícího politika v rámci strany.⁶⁹

Třetí bod se týká *vzorce stranické soutěže*. Představuje, do jaké míry je EU předmětem diskuzí v národních politických stranách (*politics*). Pro voliče se objevuje možnost rozhodovat se ve volbách dle toho, jak moc se strana přiklání k evropské integraci. Ve stranické soutěži mohou být strany, které jsou silně „pro“ nebo „proti“ evropsky laděné. I další faktory mohou být podnětem ke změně taktiky či strategie politických stran, aby strany získaly více voličů. To vše může ovlivnit stranické soupeření, které může případně vést k nové evropské konfliktní linii. Dokonce mohou vznikat také tzv. *single-issue* strany, které jsou založené pouze na tématu EU.⁷⁰

Vztahy mezi stranou a vládou jsou čtvrtým bodem z Ladrechova katalogu. Změny ve vztahu mezi těmito činiteli mohou způsobit a vyvolat konflikty v určitých oblastech. Jelikož se předsedové stran podílí na fungování institucí EU a účastní se schůzek či zasedání, mohou se při vyjednávání v Evropské radě, Radě EU nebo i v jiných orgánech odklonit od programu své strany, což vede právě k rozporům uvnitř strany. Vláda ale musí přihlížet požadavkům z evropské strany, i když se kolikrát liší od priorit jejich strany. Vztahy se mohou stát dvojčinnými neboli dvousměrnými („*push-pull*“), což znamená, že vláda může být stranou tlačena do maximalistické pozice, která je důležitá pro program strany a naopak by měla minimalizovat svou pozici v otázkách hlubší integrace, která je vnímána jako ztráta či omezování státní suverenity. Nemusí vždy dojít k vnitrostranickým sporům a rozdílným postojům, ale může se projevat jen snaha udržet si některé oblasti politiky na domácí úrovni.⁷¹

Posledním bodem z Ladrechova katalogu jsou *vztahy nad úrovní národního stranického systému*. Představují vznik nadnárodní spolupráce mezi stranami v EP nebo v rámci evropských politických stran v důsledku evropské politiky. I díky tomu

⁶⁹ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

⁷⁰ DANČÁK, Břetislav, HLOUŠEK, Vít. *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy, výzvy*. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. 2007, s. 49.

⁷¹ LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

získávají domácí politické strany cenné informace z evropské roviny, mohou je zakomponovat do svých programů a spolupracovat s ideologicky podobnými stranami, což vede k lepší koordinaci a sjednocení postupů na evropské úrovni.⁷² Takové politické strany jsou samostatné, nejsou už výhradně závislé jen na institucích EU, i přes to, že vliv frakcí v EP je v členských státech značně omezený. Nadnárodní vazba a spolupráce může vést k novým vazbám politických stran i na úrovni domácí, případně funguje i jako legitimní faktor pro problematické politické strany, které měly problém s jakýmkoliv akceptováním ze strany EU.⁷³

V následující kapitole bude představena politická strana AKP a její ideologie, poté bude aplikován celý koncept Ladrechova katalogu na stranu AKP.

⁷² LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7. [cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

⁷³ Tamtéž.

2 Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)

Následující kapitola pojednává o zásadních politických událostech, které předcházely vzniku Strany spravedlnosti a rozvoje, dále je nastíněno období těsně po jejím vzniku. V rámci diplomové práce je představení strany a její ideologie důležité, protože v praktické části práce budou zmíněny důvody, proč je strana u voličů tak oblíbená a příčinou mohou být právě klíčové zásady a hodnoty v rámci její ideologie, které u dosavadních politických stran ve vládě či na politické scéně chyběly.

2.1 Vznik strany

Významnou postavou v politice byl Recep Tayyip Erdogan už dříve před založením jeho strany AKP. Od roku 1983 byl členem Strany prosperity (Refah Partisi, RP), která v roce 1996 získala jako první islamistická politická strana v tureckém parlamentu 158 křesel z 550 a Necmettin Erbakan byl prvním premiérem Turecka, který aktivně zastával vyznání islámu.⁷⁴ Jeho strana byla vůbec první, která prosazovala islám v radikálnější podobě. Navštívil Írán a Libyi, což sekulární strany nepřijímaly přívětivě a návštěvy či prohlášení vnímaly jako sílící politický islamismus.⁷⁵

V průběhu jeho vlády armáda na zasedání Národní bezpečnostní rady (Milli Güvenlik Kurulu, MGK) dospěla k rozhodnutí, aby Erbakanova vláda omezila prosazování islámu v politice, nelíbil se jim i premiérův postoj proti stávajícímu sekulárnímu státu, který vnímali jako velkou hrozbu pro Turecko. Pod pojmem „Proces 28. února“, který proběhl v roce 1997, je označováno ultimátum, kterým MGK donutila Erbakana přijmout navrhovaná opatření, např. uzavření náboženských škol, kontrolu náboženských bratrstev, omezení oblékání dle islámského vyznání – zejména u žen. Proces vedl nakonec k rezignaci vlády a k řízení před Ústavním soudem roku 1998, který rozhodl, že činnost Erbakanovy strany je v rozporu se sekulárním charakterem státu a Stranu prosperity zakázal. Také udělil Erbakanovi trest v podobě pětiletého zákazu politické činnosti.⁷⁶

Soudní proces ohledně zákazu Strany prosperity se dal očekávat, a proto lidé politicky blízcí Erbakanovi založili v roce 1997 Stranu ctnosti (Fazilet Partisi, FP). Po zákazu RP do

⁷⁴ NAS, Tevfik F. *Tracing the Economic Transformation of Turkey from the 1920s to EU accession*. 1st paperback ed. Netherland: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, s. 107.

⁷⁵ NOYON, Jennifer. *Islam, Politics and Pluralism: Theory and Practice in Turkey, Jordan, Tunisia and Algeria*. London: Royal Institute of International Affairs, 2003, s. 73.

⁷⁶ Blíže např.: QUINN, Mecham R. From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey. *Third World Quarterly*, 2004. Vol. 25, No. 2. 344-345, nebo TANK, Pinar: Political Islam in Turkey: A state of controlled secularity. *Turkish Studies*. 6, 2005, č. 1, s. 10.

Strany ctnosti přešli všichni poslanci z Erbakanovy strany, včetně Erdogana. Strana byla největší ve Velkém národním shromáždění, ale šanci sestavit vládu neměla. Ve volbách do parlamentu roku 1999 se umístila na třetím místě a měla jen některé své zástupce ve Velkém národním shromáždění. V roce 2000 se konal oficiální kongres FP, kde se měl volit nový předseda strany, kterým se stal Recai Kutan.⁷⁷ Erdogan na post předsedy strany kandidovat nemohl kvůli odsouzení z minulosti, které se týkalo podněcování k náboženské nesnášenlivosti. Na shromáždění, které se konalo v roce 1997, totiž citoval starou tureckou báseň: „Mešity jsou naše kasárny, domy jsou naše helmy, minarety naše bajonety a věřící naši vojáci...“⁷⁸, kvůli tomu byl odsouzen na deset měsíců ve vězení a zákazu politické činnosti z důvodu narušení sekulárního charakteru státu dle Mustafy Kemala Atatürka. Nakonec byl ve vězení pouze čtyři měsíce. Mnoho kritiků či novinářů tvrdí, že jej vězení změnilo a Erdogan, který byl islamista, vyšel s jinými hodnotami založenými na demokracii, svobodě, která je jediným řešením proti trvajícimu extrémnímu sekularismu ve státě.⁷⁹ Premiérem se tehdy stal Abdullah Gül. Erdogan mohl kandidovat na post poslance až po změně ústavy, která mu umožnila účast v doplňovacích volbách v provincii Siirt, kde vyhrál, a stal se poslancem, pár měsíců na to premiérem.⁸⁰ Nicméně i Strana ctnosti byla Ústavním soudem v roce 2001 zakázána kvůli prosazování radikálnějšího islámu.⁸¹ Tehdy se členové strany rozdělili na tzv. „tradicionalisty“ a „modernisty“. Tradicionalisté byli stále věrní Erbakanovi, modernisté následovali Erdogana. Po tomto zákazu téhož roku tradicionalisté založili Stranu blaženosti (Saadet Partisi, SP), která ideologií navazuje na Erbakana, a modernisté začali formovat úplně novou stranu, vedenou Erdoganem.

Strana spravedlnosti a rozvoje vznikla 14. srpna 2001 a je nejmladší politickou stranou působící v turecké politice. Založil ji Recep Tayyip Erdogan spolu se svými přáteli podobného smýšlení a z bývalých členů Strany prosperity a Strany ctnosti. Zakládajících členů bylo 74, z toho 13 žen. Za předsedu strany jednomyslně zvolili Erdogana. AKP od počátku svého založení musela čelit mnoha námitkám a kritice. Vztahy s kolegy z předchozích stran byly napjaté a také musela čelit snaze o zrušení ze strany státního

⁷⁷ QUINN, Mecham R. From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey. *Third World Quarterly*, 2004. Vol. 25, No. 2, s. 349.

⁷⁸ LASNIHTS, Tom. *Recep Tayyip Erdoğan*. Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2005. s. 80.

⁷⁹ KINZER, Stephen. *Reset: Iran, Turkey, and America's future*. New York: Times Books, 2010, str. 20.

⁸⁰ RECEP TAYYIP ERDOGAN. *Životopis* [online]. tccb.gov.tr [cit. 15. května 2016]. Dostupné na <<https://www.tccb.gov.tr/en/receptayyiperdogan/biography/>>.

⁸¹ QUINN, Mecham R. From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey. *Third World Quarterly*, 2004. Vol. 25, No. 2, s. 349.

žalobce.⁸² Proto se i strana chtěla co nejvíce lišit od předchozích, aby skutečně nedošlo k opětovnému zákazu její činnosti. V roce 2002, pouze 16 měsíců od svého vzniku, AKP vyhrála předčasné parlamentní volby. Strana AKP a její aktivity budou vždy spojeny s jejím zakladatelem Erdoganem, který byl předsedou strany až do roku 2014 (poté se stal prezidentem Turecka).

2.2 Ideologie strany

Strana AKP vznikla z předchozích, již výše zmíněných stran. AKP se od nich odlišila celkově ideologií. V literatuře se vyskytují názory, že strana se chtěla úplně distancovat od předchozích skandálů ohledně korupce nebo neúspěchů stran kvůli prosazování islámu.⁸³ Je považovaná za hodnotově konzervativní stranu prosazující také ekonomický liberalismus a je situována do středu politického spektra. S jistotou se dá zpětně říct, že AKP představovala v roce 2002 něco nového v politice Turecka. Vzhledem k předchozím událostem si strana byla vědoma citlivosti ohledně sekularismu, proto se snažila úplně odlišit tím, aby nezdůrazňovala tolik islám a nečinila stejné chybné kroky.⁸⁴

Pod označením konzervativní strany se jedná o zachování veškerých tradic, hodnot jak morálních, tak kulturních, ale zároveň tvoření pokroků směrem ke společenskému vývoji, zdokonalení společnosti a její uspořádání tak, aby řádně fungoval celý systém. Co se týká procesu demokratizace, zde je podstatné zachování a dodržování lidských práv, jako jeden ze základních prvků demokracie.⁸⁵ Tuto zásadu AKP uvádí i ve svém programu v sekci „Základní práva a svobody“.⁸⁶ Těmi dalšími jsou svoboda náboženského vyznání, myšlení a svědomí, což odpovídá i mezinárodním standardům. Politolog Çağlıyan-Ğçener Zeyneb říká, že: „u strany AKP nelze jednoznačně určit, zda převládá prvek konzervativní či demokratický.“ V minulosti se Erdogan snažil zavést tresty v rámci reformy trestního zákona, např. z důvodu nevěry či pití alkoholu v restauracích ve městech, apod. Proto plno odborníků

⁸² Çağlıyan, Eda. Media, Politics and Slanted News Coverage During The Election Periods: Case Study of News On AKP [online]. *Iletisim: arastirmalari*, 2007. Vol. 5, No. 2. pp. 63-95. [cit. 24. května 2016]. Dostupné na: <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19197.pdf>>.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ AHMADOV, Ramin. Counter Transformations in the Center and Periphery of Turkish Society and the Rise of the Justice and Development Party. *Alternatives – Turkish Journal of International Relations*, 2008. Vol. 7, No. 2 & 3. pp. 15-36.

⁸⁵ Çağlıyan-Ğçener, Zeyneb. The Justice and Development Party's Conception of Conservative Democracy: Invention or Reinterpretation?. *Turkish Studies*. 2009, Vol. 10, No. 4. s. 604.

⁸⁶ AKP. *Programy strany AKP* [online]. akparti.org.tr. [cit. 16. května 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

dochází k názoru, že: „demokracie nepatří mezi základní pilíře v rámci její konzervativně demokratické ideologie.“⁸⁷ Naopak podle Agdoğana: „konzervativní demokracie AKP dává přednost omezené a definované politické moci, která odmítá autoritářské a totalitární režimy či tendence k takovým režimům, protože jsou největší hrozbou občanské demokratické společnosti.“⁸⁸ Dalším důležitým znakem ideologie AKP je podle Agdoğana politická legitimita, která se přiřazuje především lidu a vládě práva. Prostřednictvím svobodných voleb strany získávají politickou moc, které je legitimizují.⁸⁹

Další autoři tvrdí, že AKP si svou ideologii či směr zvolila z praktických důvodů. Duman říká: „AKP si určila svou identitu z důvodů čistě pragmatických, aby nečelila obvinění a označení pokračovatelky předchozích zakázaných stran.“⁹⁰ Přičemž je známé, že poslední dvě – Strana prosperity a Strana ctnosti byly výrazně proislámské. Není divu, že AKP se od této tradice chtěla úplně odtrhnout a zařadila se do středopravicové části politické scény s tím, že nabídla straně nový zdroj legitimacy.

AKP se profilovala v době založení a v prvních letech vlády jako zastávce hodnot v omezení moci vlády, suverénního, právního a demokratického státu, navíc v rámci přibližování k EU. Ovšem poté co se stala hegemonickou stranou, zastávání těchto hodnot je na pochybách a zůstávají formálně v programech strany (viz. následující kapitola).

Dále je pro prosazování lidských práv, liberalizaci v ekonomice, volný obchod, zájmy jednotlivců, silnou občanskou společnost. Nadále chce oslovit a ovlivnit co nejvíce voličů a to nejen věřící. Někteří politologové ji označují spíše za liberální kvůli hodnotám, které prosazuje. Také na rozdíl od Strany ctnosti je odlišná, protože je zastáncem provádění mnoha reforem směřujících k demokratizaci a chce dosáhnout co největší modernizace a přiblížení se „Západu“.⁹¹ To je jedna z dalších priorit a celkem podstatných, aby se Turecko přiblížilo co nejvíce EU. Jak uvádí Rabasa a Larrabee: „identita politických stran prosazujících islám, je tradičně založena na opozici vůči Západu a vnímání Evropy jako nepřítele islámu.“⁹² AKP ve svém programu mluví o dlouhodobých vazbách s evropskými státy a Evropu řadí na první

⁸⁷ Çağlıyan-Ğçener, Zeyneb. The Justice and Development Party's Conception of Conservative Democracy: Invention or Reinterpretation?. *Turkish Studies*. 2009. Vol. 10, No. 4. p. 608.

⁸⁸ AGDOĞAN, Yalçın. *The Meaning of Conservative Democratic Identity*. In Hakan, Yavuz. *The Emergence of a New Turkey*, Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006., str. 34

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ DUMAN, Betül. Conservative Modernization of Central Right: The Place of JDP and Erdogan Leadership, *European Journal of Social Sciences*, 2011. Vol. 24, No. 2. strana XX.

⁹¹ SIEGL, Erik. Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní vztahy*, 2010. Roč. 45, č. 2. s. 130.

⁹² RABASA, Angel, LARRABEE, Stephen F. *Rise of Political Islam in Turkey*. Santa Monica: Rand Corporation, 2008. s. 46.

místa v rámci zahraniční politiky. Od počátku založení strany se AKP zavázala k demokratizačním procesům směřujícím i ke splnění Kodaňských kritérií a případnému vstupu do EU.

Jeden z hlavních bodů strany je, že neprosazuje přímo islám v politice oproti předchozím zakázaným stranám, což bylo pro AKP těžké vyvrátit ostatním stranám. K tomu se vyjádřil i poradce premiéra Erdogana, Yalçın Akdoğan, kdy odmítá spojení strany s politickým islámem. AKP byla často označována jako strana „muslimských demokratů“, což všichni rázně a přímo odmítají.⁹³ Samozřejmě hodnoty (princip šesti šípů), na kterých byla Turecká republika založena, se nezpochybňují a AKP přijala sekulární rámec plnohodnotně a tvrdí, že nijak sekulární stát nechce narušit. Strana se však nebrání postupným i zásadnějším pokrokům a změnám. I odborníci jako Erik Siegl uvádí, že: „politiku AKP lze jen stěží označit za postupný proces islamizace země“.⁹⁴ Ovšem islamisté a muslimové AKP kritizovali, že se snaží velmi přiblížit EU nebo „Západu“ a opouští tak hodnoty a tradice, na kterých bylo Turecko založeno.⁹⁵

Ohledně prosazování islámu v politice a zařazení islámu do ideologie strany panují velké diskuze, i když samotná strana zařazení islámu do politiky odmítá a nechává ji na úrovni osobní. V květnu roku 2004 parlament po dlouhé debatě přijal zákon, který upřednostňuje náboženské školy. Po osmnáctihodinové diskuzi se pro zákon vyslovilo 258 poslanců, proti byli pouze čtyři poslanci. Návrh zákona byl mnoha zástupci sekularismu kritizován kvůli obavám z rapidního nárůstu vlivu islámu v oblasti vzdělávání.⁹⁶ V dubnu tohoto roku předseda parlamentu Ismail Kahraman prohlásil na konferenci: „Jsme muslimská země, proto musíme mít náboženskou ústavu. Nová ústava by v žádném případě neměla být sekulární.“⁹⁷ Kritici prohlášení označili za známku toho, že se vládní strana AKP snaží o islamizaci země. Erdogan se k vyjádření předsedy parlamentu distancoval a prohlásil, že předseda vyslovil pouze svůj osobní názor. Přitom pár let zpět bylo Turecko zemí, kterou západní státy dávali jako vzor sekulárního, demokratického státu. AKP usiluje o změnu ústavy od 80. let minulého století a chce také posílit pravomoci prezidenta. AKP, která nyní

⁹³ YAVUZ, Hakan. *Secularism and Muslim Democracy in Turkey*. Cambridge University Press, 2009. s. 2.

⁹⁴ SIEGL, Erik. Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní vztahy*, 2010. Roč. 45, č. 2. s. 130.

⁹⁵ Çayır, Kenan. Preparing Turkey for the European Union: Nationalism, national identity and ‘otherness’ in Turkey’s new textbooks. *Journal of Intercultural Studies*, 2009. Vol. 30, No. 1. pp. 42.

⁹⁶ SME SVET. *Vliv islámu v Turecku se posilní* [online]. sme.sk, 13. května 2004 [cit. 20. května 2016]. Dostupné na <<http://svet.sme.sk/c/1494295/vplyv-islam-u-v-turecku-sa-posilni.html#ixzz4Gx16bN4Y>>

⁹⁷ REUTERS. *Zbavme se sekularismu, Turecko potřebuje náboženskou ústavu, tvrdí šéf parlamentu* [online]. zpravy.aktualne.cz, 26. července 2016 [cit. 29. července 2016]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/turecko-ustava/r~984fbb0e0b8d11e6b8330025900fea04/>>.

má v parlamentu 317 křesel, potřebuje ke změně ústavy 330 hlasů, tudíž potřebuje hlasy poslanců z jiných stran. I když AKP popírá prosazování islámu v politice, bylo schváleno několik zákonů, například zákon ztěžující přístup k alkoholu, regulovány jsou i sociální sítě a výjimkou nejsou ani tresty za „rouhání“ kvůli kritice proroka Mohameda. Současná ústava nezmiňuje žádné oficiální náboženství. Většina Turků jsou muslimové, převážně sunnitští, pouze pětina označující se za Alevity, se přiklání k šiitské větvi islámu. V Turecku žije 100 000 křesťanů a 17 000 Židů.⁹⁸ Doktor filozofie Siyaves Azeri, který přednáší na turecké univerzitě, zastává názor ohledně svobody projevu a základních lidských práv: „...Erdogan se svým režimem útočí na svobodu projevu i základní lidská práva dlouho a nepřetržitě. Od svého nástupu k moci vláda AKP provádí islamizaci společnosti. Zásada oddělení náboženství a státu či náboženství a vzdělání je denně porušována. Útok na nezávislý tisk a média je součástí obecného pohybu znevažování společnosti. Erdogan vyzkoušel různé taktiky a strategie proti nezávislému tisku a médiím: obrovské daně, konfiskace, uvěznění novinářů a reportérů či monopolizaci tisku a médií.“⁹⁹

AKP přijímá sekulární systém Turecka, ale zároveň tvrdí, že sekularismus by neměl zasahovat do jednotlivých práv občanů svobodně vyznávat víru.¹⁰⁰ Jsou autoři, kteří zastávají názor, že žádná jiná vláda neučinila takové pokroky v oblasti lidských práv jako právě vláda v čele se stranou AKP.¹⁰¹ Karakas také tvrdí: „AKP neohrožuje tureckou demokracii, i přes tendence k islámské rétorice. AKP je orientována a založena na základních principech demokracie a vlády práva.“ Obavy podle něj plynou z nadvlády armády, která je autonomní a má nadřazenou pozici nad vládními institucemi.¹⁰² Oproti němu profesor mezinárodních vztahů Tibi Bassam se k AKP vyjadřuje nikoliv jako ke straně konzervativní, ale islámské. Považuje ji za netolerantní vůči sekularistům a menšinám – především se jedná o Kurdy a Alevity.¹⁰³

⁹⁸ REUTERS. *Zbavme se sekularismus, Turecko potřebuje náboženskou ústavu, tvrdí šéf parlamentu* [online]. zpravy.aktualne.cz, 26. července 2016 [cit. 29. července 2016]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/turecko-ustava/r~984fbb0e0b8d11e6b8330025900fea04/>>.

⁹⁹ MARTINOVÁ, Marta, RYCHETSKÝ, Lukáš. *Erdogan stupňuje násilí* [online]. advojka.cz, [cit. 15. července 2016]. Dostupné na <<http://www.advojka.cz/archiv/2016/7/erdogan-stupnuje-nasili>>.

¹⁰⁰ AKP. *Party programme* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

¹⁰¹ HALE, William, ÖZBUDUN, Ergun. *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey The Case of the AKP*. Routledge, 2011. 240 s.

¹⁰² KARAKAS, Cemal. Turkey: Islam and Laicism Between the Interests of State, Politics, and Society, *PRIF Reports*, 2007. Peace Research Institute Frankfurt, Frankfurt nad Mohanem, No. 78. s. 28-36.

¹⁰³ BASSAM, Tibi. Islamist Parties: Why they Can't be Democratic. *Journal of Democracy*, 2008, roč. 19, č. 3, s. 9-11.

Jak lze poznamenat, AKP to vůbec ze začátku neměla lehké, kvůli předchozím stranám, které byly nakonec zakázané. Aby nedošlo ke zrušení strany, soustředila se od začátku na jiné priority a upustila od původních myšlenek předchůdců, což se nakonec vyplatilo a získalo ohlasy voličů. Celkem zásadní změna oproti předchozím stranám se týkala i personálního složení, kdy Erdogan prosazoval větší účast žen v politice. I ve svém stranickém programu bylo psáno: „Měly by být eliminovány veškerá diskriminační ustanovení, která se jakkoliv staví proti ženám a budeme činit jednotlivé kroky k podpoře žen ve veřejném životě.“¹⁰⁴ Pro srovnání postavení mužů a žen ve Velkém národním shromáždění, viz. následující tabulka:

Tabulka č. 3: Postavení mužů a žen v jednotlivých stranách ve Velkém národním shromáždění (volební období 2011-2015):

Strana	Ženy	Muži	Celkem
Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)	34	283	317
Republikánská lidová strana (CHP)	20	113	133
Lidová demokratická strana (HDP)	23	36	59
Nacionalistické hnutí	3	37	40
Nezávislí	1	0	1
Celkem	81	469	550

Zdroj: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim, vlastní úprava

Jak lze z tabulky vidět, největší zastoupení žen (poslankyň) měla strana AKP ze všech ostatních poslaneckých klubů do roku 2011. Po volbách v roce 2015 nejvyšší počet má strana HDP. AKP také měla ve svých vládách vždy alespoň jednu ministryni.¹⁰⁵

Zajímavostí je logo a heslo strany. Předchozí Strana prosperity a Strana ctnosti měly vždy ve svém znaku půlměsíc na červeném podkladu, AKP se rozhodla úplně odlišit od těchto stran. Symbolem strany je svítící žárovka s heslem „Otevření ke světlu, zavření k temnotě.“¹⁰⁶ V turečtině označení „Ak“ znamená bílý, čistý, dokonce i nevinný.

¹⁰⁴ AKP. *Program strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!/64.-hukumet-2016-yili-eylem-plani>>

¹⁰⁵ AKP. *Zakládající členové* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/yonetim/kurucu-uyeler>>.

¹⁰⁶ AKP. *Heslo a logo strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/downloads>>.

2.3 Představení dalších politických stran

Pro lepší přehled na politické scéně v tureckém Velkém národním shromáždění budou nyní stručně představeny další politické strany, aby bylo v další kapitole jasnější, jak AKP působí a jakou má pozici.

Republikánská lidová strana (CHP) je nejstarší politickou stranou v Turecku, která byla založena při vzniku Turecké republiky v roce 1923. Jejím zakladatelem byl Mustafa Kemal Atatürk, který ji vštěpil principy, které Turecko dodržuje dodnes (např. sekularismus, nacionalismus). Je středo-levicová a vůči AKP je v hlavní opozici. Strana je silná především ve velkých městech, jako je Istanbul, Ankara.¹⁰⁷

Další důležitou stranou je Nacionalistické hnutí, někdy překládáno také jako Strana národní akce (MHP), která byla založena roku 1969 a až do roku 2002 nebyla v parlamentu zastoupena. V roce 2002 i v roce 2007 získala mandáty v parlamentu, avšak v roce 2011 zaznamenala pokles. Jak už z názvu vyplývá, je nacionalistická, pro-turecká, krajně pravicová.¹⁰⁸

Poslední důležitou stranou je Demokratická strana lidu nebo také Lidová demokratická strana (HDP), která byla založena teprve nedávno, v roce 2012 jako politické křídlo lidově-demokratického kongresu (HDK). Strana je orientována levicově a je pro-kurdskou stranou. Prosazuje práva menšin, především Kurdů a homosexuálů. Stojí v opozici vůči AKP, kterou tato strana označuje za autoritářskou, diskriminační vůči náboženským menšinám, či dokonce vykořisťující.¹⁰⁹

¹⁰⁷ PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Přehled ostatních politických stran v Turecku* [online]. psp.cz. [cit. 12. května 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>. A také JANOVSKEJ, Dušan. *Přehled ostatních politických stran v Turecku* [online]. turecko.org [cit. 12. května 2016]. Dostupné na <<http://www.turecko.org/politika.html>>.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž

3 Aplikace konceptu Roberta Ladrecha

Pro analýzu fungování a případné změny systému politických stran v podmínkách evropeizace je významný analytický Ladrechův katalog. V následujících podkapitolách bude koncept aplikován na stranu AKP. Jelikož program a volby v politice spolu úzce souvisí, bude těmto tématům věnována jedna podkapitola najednou. Další podkapitola se věnuje organizačním změnám, stranickému systému na nadnárodní úrovni a v neposlední řadě vztahu strany a vlády.

3.1 Změny v programatice a vzorce stranické soutěže

Následující podkapitola se zabývá jednotlivými programy a volbami strany AKP v letech 2002, 2007, 2011 a 2015. Programy jsou analyzovány především se zaměřením na téma EU, do jaké míry v jednotlivých volebních obdobích byla EU zakomponována do programů AKP, jaké kroky se chystala na cestě k EU vykonat, apod. Pro lepší přehlednost jsou výsledky jednotlivých parlamentních voleb v Turecku znázorněny graficky.

3.1.1 Program AKP a volby v roce 2002

Jelikož je Turecko kandidátskou zemí EU od roku 1999 a je zde mnoho prvků, které jsou v rozporu s požadavky a standardy EU, musí Turecko provést mnoho reforem. AKP od počátku svého vzniku ve svém programu z roku 2002 uvádí jako základní principy svobodu vyznání a svědomí, myšlení a projevu, svobody podnikání, právo organizovat se, také zaručuje nezávislé a nestranné soudnictví, celistvost země a národa. Mezi další hlavní zásady zařazuje přesvědčení, že stát se bude snažit o ekonomickou stabilitu, hospodářský růst a zvýšení zaměstnanosti. Toto období získalo přezdívku „Tichá revoluce“ díky změnám, které si strana kladla za cíl provést, což se projevilo v novelizaci mnoha zákonů a do roku 2005 se jednalo o více než 500 zákonů.¹¹⁰

Od počátku svého vzniku začlenila do svého programu AKP v sekci „Demokracie a rozvoj“ přijetí Turecka do EU, provedla řadu legislativních reforem, které měly rozvinout lidská práva, politické svobody, vyspělou demokracii.¹¹¹ Občané vnímali výhodu v členství v možnosti pracovat kdekoliv v Evropě, neboť v Turecku jsou v různých regionech velmi

¹¹⁰ AKP. *Základní principy strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 30. června 2016]. Dostupné na <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum_>.

¹¹¹ DURAN, Burhanettin. *The Justice and Development Party „new politics“*. In *Secular and Islamic Politics in Turkey: The making of the Justice and Development Party*, edited by Ümit Cizre, 80-106. London and New York: Routledge, 2008, s. 80-81.

špatné podmínky pro práci a práce je také špatně placena.¹¹² AKP také uvedla, že prosazuje svobodu a ochranu menšin, čímž pravděpodobně usilovala o získání hlasů u utlačovaných menšin. Také AKP využila nespokojenost veřejnosti s tehdejší vládou a jejím systémem a do programu zařadila stabilitu politiky. V případě, že by se objevily problémy, např. v podobě korupce ve vládě, apod., AKP prohlašuje, že se pokusí o jejich řešení a problémy nebude přehlížet. Dále do programu zařadila omezování nerovnosti pohlaví, snížení neobjektivnosti u soudu, snížení diskriminaci menšin, atd.¹¹³ Nová strana splnila požadavky voličů, kteří očekávali novou éru v politice a ve vládě. Za úspěchem strany stojí určitě selhání tehdejších dosavadních politických stran ve vládě a rostoucí nedůvěra v nich ze strany voličů.¹¹⁴

AKP v listopadu roku 2002 zvítězila nad všemi ostatními stranami s 34,3 % hlasy (viz. graf č. 1) a získala 363 křesel z 550 ve Velkém národním shromáždění. Druhá skončila CHP s 19 %, získala 178 křesel a nezávislým připadlo 9 míst. Žádná další strana nepřekročila podmínku 10 % hlasů pro vstup do parlamentu. Vytvořila jednobarevnou vládu s absolutní většinou, což se naposledy stalo v roce 1987. Předsedou se stal tehdy Abdullah Gul, Erdogan měl v té době stále zákaz politické činnosti. Úspěch byl zaručen mnoha faktory. Mezi nejvýznamnější se řadí již výše zmíněné slabé stránky jiných politických stran a neschopnost tehdejší vlády řešit a zastavit hospodářskou krizi, rostoucí nezaměstnanost, vysokou inflaci a korupční skandály. Voliči tak „potrestali“ ostatní strany a nevolili je.¹¹⁵ Politologové Keyman a Onis předpokládají, že AKP a její úspěch ve volbách má u turecké společnosti dva důvody. Za prvé, AKP v čele s Erdoganem přišla s úplně novým směrem oproti jiným stranám – středopravicovým, který byl připraven čelit naléhavým problémům tureckého hospodářství. Druhým důvodem je, že AKP uvádí demokracii jako základní a efektivní směr pro dlouhodobé řešení problémů v Turecku a na toto téma se kladl důraz například i v oblasti projednávání o ochraně individuálních práv a svobod, což jsou důležité zásady a principy pro vstup Turecka do EU.¹¹⁶ V rámci procesu evropeizace se AKP staví pozitivně k EU, snaží se začleňovat hodnoty důležité z hlediska vstupu do EU, je otevřená k reformám pro plnění *acquis*.

¹¹² MANGO, Andrew. *The Turks Today: After Atatürk*. London: John Murray Publishers Ltd, 2004. s. 112-113.

¹¹³ AKP. *Základní principy strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 30. června 2016]. Dostupné na <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum_>.

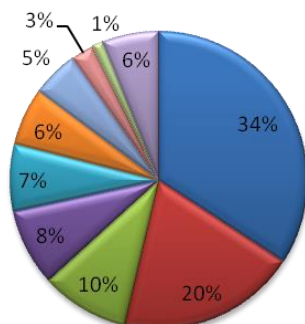
¹¹⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Islám v Turecku: Fethullah Gülen a Nurcuovia*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2004. s. 148.

¹¹⁵ AYDIN, Mustafa. *Twenty Years Before, Twenty Years After: Turkish Foreign Policy at the Threshold of the 21st Century*. in TAREQ, Ismael, AYDIN, Mustafa. *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A Changing Role in World Politics*, Aldershot: Ashgate, 2003. s. 205.

¹¹⁶ KEYMAN, E. Fuat., Onis, Ziya. 2007. *Turkish politics in a changing world: Global dynamics and domestic transformations*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2007. 165-166.

Graf č. 1: Výsledky parlamentních voleb v roce 2002:

■ AKP ■ CHP ■ DYP ■ MHP ■ GP ■ DEHAP ■ ANAP ■ SP ■ DSP ■ Independent

Zdroj: <http://www.akparti.org.tr/site/secimler/genel/2002/>, vlastní úprava

3.1.2 Program AKP a volby v roce 2007

V následujících volbách v roce 2007 AKP opět dosáhla velkolepého vítězství a s 46,6% hlasy získala 341 z 550 křesel v parlamentu (viz. graf č. 2). Do parlamentu se dostala spolu s CHP a další stranou – Strana národní akce (MHP), která je sekulární a nacionalistická. Strana CHP získala 20,88% hlasů, obsadila 112 křesel. Strana MHP získala 71 křesel a 26 křesel obsadili nezávislí poslanci. To už byla kompletní éra pluralitního systému, většina voličů favorizovala ve volbách skutečně vládnoucí AKP, která vytvořila opět jednobarevnou vládu s absolutní většinou a žádná jiná významná celonárodní reprezentace nezískala podobný počet křesel v parlamentu.

AKP má téma členství v EU ve své agendě od počátku vzniku strany a po volbách jak v roce 2002, tak i v roce 2007, kdy byla znovu zvolena a potvrdila své plány, aby se Turecko stalo plnohodnotným členem EU do deseti let. Ve svém programu v sekci zahraniční politiky uvádí EU na první místo a jako prioritu k upevnování vztahů. Členové strany zdůrazňují, že členství v EU není povinné, ale dobrovolné a Turecko se zavazuje k získání plného členství. Členství EU přirovnali k Alianci civilizací, která byla založena Tureckem a Španělskem a znázorňuje fungující most mezi různými civilizacemi a jak Turecko směřuje na západ. Záměrem je dialog mezi kulturami s rozdílným náboženstvím a mírnit tak strach, nedůvěru a obavy mezi západem a islámským světem.¹¹⁷ Další změnou pro přiblížení se k EU jsou

¹¹⁷MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Aliance civilizací* [online]. mzv.cz, 9. listopadu 2009 [cit. 2. června 2016]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_1.html>.

jednotlivé reformy pro pokrok v demokracii a fungující ekonomiku v zemi – stojí si za názorem, že EU bude přínosem pro zemi v každém směru.

Ve volebním programu v roce 2007 AKP zmiňuje v rámci EU oblast ekonomické a sociální politiky. Turecko musí splnit a vyhovět jednotlivým kapitolám v předstupních rozhovorech, a proto provádí reformy ekonomické, sociální a politické podle dohody. Strana zmiňuje potřebu snížit rozdíly mezi jednotlivými regiony v Turecku a také zvýšení konkurenceschopnosti či zvýšení sociální úrovně. Také uvádí, že zlepší pracovní podmínky podle dohod s EU a Mezinárodní organizace práce.¹¹⁸

Otázkou však je, zda existuje nějaký znatelný vliv evropeizace v tomto případě. V období 1999-2002 otázka a téma EU začalo hrát významnou roli (byly schváleny první kroky k harmonizaci v podobě balíčku).¹¹⁹ Nicméně téma EU se nestalo významným předmětem pro volby či veřejnou diskuzi, proto nelze tvrdit, že nově vzniklá strana AKP, která byla poprvé u moci v letech 2002-2007, měla úspěch jen díky proevropskému postoji. Navíc v roce 2002 probíhaly předčasné volby a faktorem zde byla ekonomická situace, sociální politika a ochota voličů změnit vládnoucí vládu.¹²⁰ Otázky EU nebyly široce diskutovány před volbami, a tedy voliči neměli skutečnou a konkrétní vizi, co by se stalo, pokud by přijali program ohledně EU – řízený program do tureckého politického systému. Jednalo se čistě o vnitrostátní problémy a politiku.

Co se týká mínění veřejnosti a následné podpory nebo odmítnutí přístupu do EU a členství Turecka v EU, byla úroveň podpory pro vstup Turecka do EU v tomto období velice vysoká – pohybovala se v rozmezí 60-70%.¹²¹ Nicméně i tato přízeň pro vstup do EU různě kolísala v souvislosti na citlivé reakce na politické scéně, různé incidenty a výkyvy v perspektivě členství. Přesto zůstávalo Turecko jako kandidátská země s nejvyšší mírou veřejné podpory. Občané totiž věřili, že budou více těžit právě po vstupu do EU.¹²² Zajímavé zjištění pocházející z výzkumů je skutečnost, že v Turecku můžeme najít několik úrovní euroskepticismu, ale nenalezneme zde výslovně odmítavý postoj proti EU, který lze vypořadovat v jiných kandidátských zemích. Lze zaznamenat silné příznivce EU, neutrální či

¹¹⁸ AKP. *Program strany z roku 2007* [online]. akparti.org.tr [cit. 4. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar>>.

¹¹⁹ EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 4. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

¹²⁰ CAGAPTAY, Soner. The November 2002 Elections and Turkey's new political era. *MERIA*, 2002. roč. 6, č. 4. s. 42-46.

¹²¹ KRÁL, David. *Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007. s. 73-86.

¹²² Tamtéž.

umírněné, ale žádná skupina otevřeně a rozhodně nestojí proti členství a vstupu. Jak již bylo řečeno, většina obyvatel věří a očekává, že se po vstupulepší jejich životní podmínky. Dalším důležitým bodem je, že veřejnost není proti, aby země sdílela pravomoci a suverenitu s EU či je úplně přenesla na instituce, autority EU.¹²³

Výsledky průzkumů pro období 2002-2007 ukazují i výkyvy ve veřejném mínění v závislosti na skutečném charakteru vztahů mezi Tureckem a EU. Zatímco v prosinci 2005 podpora členství byla jedna z nejvyšších v historii – 70 % a opozice 24 %, v červenci 2007 už podpora klesla na 50 % a opozice vzrostla na 33 %.¹²⁴ Tuto příčinu lze vykládat vícero způsoby. Veřejné mínění bylo pravděpodobně ovlivněno dopady provádění reforem přijatých za účelem splnění požadavků ze strany EU, zejména kodaňských kritérií. Tyto dopady ovšem nebyly znatelné v letech 2002-2004, i když se většina reforem konala, ale projevíly se až v následujícím období. Mohlo to být také způsobeno ztrátou důvěryhodnosti v členství v EU, přístupová jednání sice byla zahájena v říjnu roku 2005, ale konkrétní datum přistoupení stále nebylo přiřazeno. Dokonce to mohlo být způsobeno i tím, že ze strany EU se stanovují další podmínky či dokonce překážky pro vstup do EU a to i v případě, že už země něco splnila.¹²⁵

V programatice strany z let 2002 a 2007 lze pozorovat výrazný vliv EU. Vzhledem k tomu, že programy strany zahrnují téma EU od počátku jejího vzniku, nedá se přímo říci, že by se něco změnilo, ale spíše, že evropeizace ovlivnila program strany, protože byla vytvořena v době, kdy i samotní voliči vyžadovali změnu vlády i politického směřování nebo alespoň po změně toužili. AKP zmiňuje problematiku EU nejen v samotné doméně nebo v kontextu zahraniční politiky, ale také v hospodářské politice nebo v sociálních věcech. Podpora EU v následujících obdobích byla vysoce rozpoznatelná. V této době byly schváleny důležité reformy požadované ze strany EU. Následné volby v roce 2007 byly opět silně ovlivněny domácí politickou situací a podpora AKP by se zpětně dala označit jako vyjádření podpory vládnoucí straně v reformách, které nakonec skutečně realizovala a které byly veřejností vnímány jako součástí procesu demokratizace země. Stručně tedy řečeno, znaky stranického systému a do jisté míry i volby byly ovlivněny evropeizací pouze částečně nebo spíše nepřímou. Evropeizace sama o sobě neznamenalazměny okamžitě, ale tím, že se např.

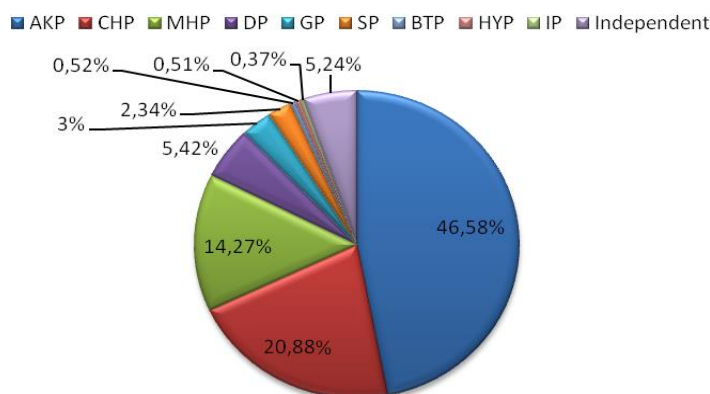
¹²³ KRÁL, David. *Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007. s. 73-86.

¹²⁴ AECR. Turkey's EU Accession Talks to Reopen [online]. aecr.eu, 24. května 2013 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://www.aecr.eu/turkeys-eu-accession-talks-to-reopen/>>.

¹²⁵ Tamtéž.

ekonomika a reformy projevily až později po prvním zvolení AKP, voliči ji skutečně vnímají jako stranu, která chce dosáhnout plnohodnotné demokracie a která plní své sliby.

Graf č. 2: Výsledky parlamentních voleb v roce 2007

Zdroj: <http://www.akparti.org.tr/english/secimler/genel/2007/>, vlastní úprava

3.1.3 Hrozba zrušení strany AKP

Téma zrušení strany AKP se přímo netýká cíle diplomové práce, ale určitě stojí za stručnou zmínku, jak probíhal vývoj AKP v jednotlivých volebních obdobích. Žaloba Kasačního soudu z roku 2008 obviňovala AKP z protiústavních aktivit za účelem ohrožit či zničit sekulární charakter státu a prosazovat islám v politice. Jedním z podnětů pro posouzení ústavnosti AKP bylo, že strana schválila dva dodatky k turecké ústavě, které zakotvují právo všech na stejné zacházení ze strany státních institucí a to, že nikomu nemůže být upřeno právo na vyšší vzdělání.¹²⁶ Podle odpůrců, mezi které se řadí zejména Ústavní soud a armáda, se v tomto případě jednalo o ohrožení sekularismu, protože přijetí ústavních dodatků by v praxi znamenalo, že se na univerzitách budou moci nosit muslimské šátky. Odpůrci také prohlásili, že pokud se zákon schválí, napadnou je u Ústavního soudu. Navzdory velkým protestům byl zákon schválen. Protestující tvrdili, že zákon ohrožuje sekulární charakter státu, protože se obávají, že po přijetí zákona budou muset šátky nosit i ženy, které to odmítají. Ústavní změnu ale neuvítali přívětivě ani mnozí rektori univerzit, kteří jsou také zastánci sekularismu. AKP obvinění z ohrožení či narušení sekulárního státu rozhodně odmítla, označila celou záležitost za nedemokratický a politicky motivovaný útok. Erdogan prohlásil: „O politických otázkách

¹²⁶ EURACTIV.CZ. *Proces o zrušení vládní strany Strany spravedlnosti a rozvoje v Turecku* [online]. euractiv.cz, 1. září 2008 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/nazory/budoucnost-eu/proces-o-zruseni-vladni-strany-spravedlnosti-a-rozvoje-v-turecku/>>.

se v normálních evropských demokraciích jedná v parlamentu a rozhoduje ve volbách a nikoli v soudních síních.“¹²⁷

Podle průzkumu výzkumného centra MetroPOLL v Ankaře, bylo veřejné mínění proti zrušení strany. Zrušení strany vnímalo 65,6 % negativně a pouze 27 % jej vnímalo pozitivně. Pro 62 % dotazovaných AKP nepředstavuje hrozbu sekulárního státu. Ze strany obžaloby šlo v řízení také o snahu úplného zákazu nošení šátků na veřejnosti či univerzitách, který by byl stanoven i v Ústavě. Žalobce nežádal jen zrušení AKP, ale také pětiletý zákaz veřejné činnosti pro desítky představitelů strany, včetně premiéra Erdogana či prezidenta Gula.¹²⁸ Důkazy, které se dlouhodobě sbíraly proti AKP, byly nepřesné, ba dokonce neověřené, zpochybněné a neplatné.¹²⁹ Například v obžalobě byla uvedena vyjádření členů AKP ještě z doby před vznikem této strany nebo úředníků, kteří ani členy politické strany nemohli být.

Nakonec se došlo k závěru, že AKP svým vyjádřením, či prohlašováním nejedná nijak protiústavně a nenarušuje nijak sekulární charakter státu.¹³⁰ Právě naopak, stanovy a program plně přijímají principy sekularismu, které vnímají jako základní charakteristiku státu. 30. června 2008 Ústavní soud vydal rozsudek (asi i na nátlak ze zahraničí), ve kterém se strana nezakazuje, i když se šest z jedenácti soudců vyslovilo pro její zákaz. Pro zákaz politické strany se musí vyslovit sedm soudců z jedenácti dle Ústavy. Nicméně soudci rozhodli, že AKP porušila Ústavu v rámci anti-sekulárních činností, a proto straně byly částečně odebrány finanční příspěvky státu na fungování a provoz strany. Jako hlavní důkaz anti-sekulárních činností byly uvedeny již výše zmíněné ústavní dodatky. AKP se následně těmto citlivým tématům snažila vyhýbat, tvrdila, že se z rozhodnutí poučí a budou usilovat o porozumění a odstranění napětí ve společnosti, i když jak ukázal čas, konflikty a situace se vyvinuly jinak.¹³¹

Evropská unie se stavěla k možnému zrušení strany Ústavním soudem odmítavě. Komisař pro rozšíření EU Oli Rehn prohlásil: „Zákaz nebo rozpuštění politických stran je dalekosáhlé opatření, které má být užito jen v nejnútnejších případech. Zde ale žádný důvod

¹²⁷ EURACTIV.CZ. *Proces o zrušení vládní strany Strany spravedlnosti a rozvoje v Turecku* [online]. euractiv.cz, 1. září 2008, [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/nazory/budoucnost-eu/proces-o-zruseni-vladni-strany-spravedlnosti-a-rozvoje-v-turecku/>>.

¹²⁸ IDNES.CZ. *Turecký soud nezakázal vládní islamistickou stranu* [online]. idnes.cz, 30. července 2008, [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/turecky-soud-nezakazal-vladni-islamistickou-stranu-f9o-zahranicni.aspx?c=A080730_164517_zahranicni_ad>.

¹²⁹ HALE, William, ÖZBUDUN, Ergun. *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey The Case of the AKP*. Routledge, 2011. s. 75.

¹³⁰ HALE, William, ÖZBUDUN, Ergun. *Islamism, s. 80.*

¹³¹ Tamtéž.

nevidím.“¹³² I turecký ministr zahraničí Ali Babacan varoval před zkomplikováním a zhoršením vztahů s EU a pokud by se strana zrušila, mohlo by dojít i k přerušení rozhovorů.¹³³

3.1.4 Program AKP a volby v roce 2011

Se sloganem „Turecko je připraveno, cíl je 2023!“, AKP potvrdila potřetí úspěch i ve volbách v červnu 2011, tentokrát získala 327 křesel z 550, což představuje téměř 50 % hlasů. V těchto volbách je sice vidět patrný pokles podpory oproti předchozím volbám, přesto je podpora pro AKP obrovská. Je to poprvé v historii v Turecku, kdy strana vládne potřetí za sebou. Za ní s velkým odstupem se umístila strana CHP, která obdržela 26 % hlasů a na třetím místě strana MHP se 13 % hlasy. AKP potvrdila svůj stabilitu preferencí a dostává se do role dominantní, hegemonní. Politická scéna nabírá jiný směr, kde chybí jiná vyvažující strana či rovnováha. Pro stranu to může být i problém, protože získává přílišnou politickou moc a nadvládu. Strana začíná mít hlavní slovo v mnoha oblastech – v ekonomických záležitostech, soudnictví a také v médiích. Odmítá jakoukoliv opozici a jiné názorové proudy. Hlavní cíl demokracie, který byl na první přičce z mnoha cílů zejména v prvním volebním období, se dostává do ústraní a zpomaluje se celý demokratizační proces. Ekonomika dosahuje vrcholu, voliči jsou s tím spokojeni a tak demokracie v zemi není úplně to hlavní, co je teď zajímavá.

Volební kampaň byla založena na dvou hlavních bodech, kterými byly změna ústavy a modernizace země. Erdogan definoval politiku strany jako koncept služby občanům, kdy veškerá snaha strany povede ke zlepšení životních podmínek lidí. Proto byla kampaň zaměřená na modernizaci země prostřednictvím dlouhodobých projektů. Také se odvolávala na projekty a úspěch v hospodářství, kterých už dosáhla. Během svého působení byla snížena vysoká inflace a nastartoval se růst ekonomiky, který nijak výrazně neohrozila ani finanční krize. Tím oslovila chudší obyvatelstvo žijící na venkově či okraji měst. Občan ve středním věku, který pro AKP hlasoval v Ankaře, tvrdí: „Jsme s Erdoganem spokojeni. Máme více svobody, naše demokracie funguje. Zasadil se o to, že je Turecko známější ve světě.“¹³⁴ Také prosperitu a demokratizaci opět AKP slibovala. Premiérovi odpůrci naopak vládu kritizují za

¹³² IDNES.CZ. *Soud v napjatém Turecku rozhodne o zákazu nejsilnější strany* [online]. idnes.cz, 1. dubna 2008, [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-v-napjatem-turecku-rozhodne-o-zakazu-nejsilnejsi-strany-p6d-/zahranicni.aspx?c=A080401_122840_zahranicni_tha>.

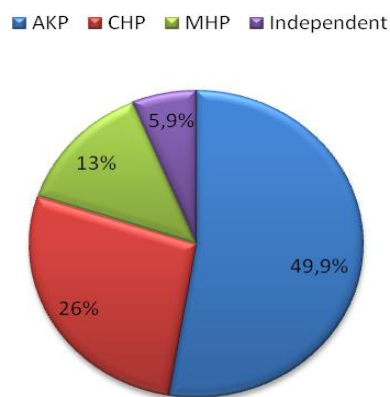
¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ EURACTIV.CZ. *Tureckým premiérem bude potřetí Erdogan* [online]. euractiv.cz, 13. června 2011 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/rozsireni-eu/tureckym-premierem-bude-potreti-v-rade-erdogan-008867/>>.

sklony k autoritářství a nelíbí se jim také islamistické kořeny strany. Erdogan ale jakákoliv nařčení tohoto typu rázně odmítá. Sám prohlašuje, že AKP je prototypem evropské strany, která respektuje demokracii a principy tržního hospodářství.¹³⁵

Ve volební kampani vůbec poprvé nebylo zmíněno téma EU. Turecko sice usiluje o přijetí, ale neustálé odkládání kroků k plnohodnotnému členství už mnoho Turků naladily proti ní. Vláda v čele s AKP se v posledních letech začala zaměřovat spíše na Blízký východ, což EU kritizuje.¹³⁶ Premiér prohlásil, že se chce touto cestou dostat mezi deset nejlepších zemí světa s vyspělou ekonomikou. Také na zastoupení žen v politice premiér nezapomněl a prohlásil, že chce usilovat o rozšíření počtu poslankyň. Celkem strana nominovala 78 kandidátek a 11 hendikepovaných osob.¹³⁷

Graf č. 3: Výsledky parlamentních voleb v roce 2011

Zdroj: <http://www.akparti.org.tr/english/secimler/genel/2>, vlastní úprava

3.1.5 Program AKP a volby v roce 2015

Volby v červnu roku 2015 dosáhly volební účasti 83,92%. Vítěznou stranou se stala opět AKP se 40,87% hlasy a 258 mandáty. Strana poprvé od roku 2002 ztratila svou většinu ve Velkém národním shromáždění. Na druhém místě se umístila CHP se 24,95% hlasy a 132 mandáty, oproti předchozímu období ztratila pouze tři křesla. MHP získala 16,29% hlasů a

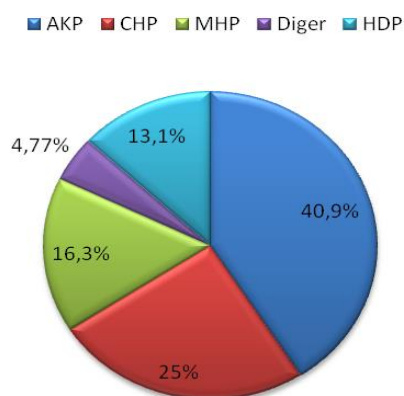
¹³⁵ EURACTIV.CZ. *Tureckým premiérem bude potřetí Erdogan* [online]. euractiv.cz, 13. června 2011 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/rozsireni-eu/tureckym-premierem-bude-potreti-v-rade-erdogan-008867/>>.

¹³⁶ ČESKÁ TELEVIZE. *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. června 2011 [cit. 8. června 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1259081-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan>>.

¹³⁷ PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Vybraná témata: Turecké parlamentní volby 2011* [online]. psp.cz, červenec 2011, [cit. 8. června 2016]. Dostupné na <www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820>.

získala 80 křesel. MHP si i v těchto volbách polepšila o 27 křesel oproti minulým, kdy měla pouze 53 křesel. Poslední stranou, která se dostala do parlamentu, je HDP, která získala 13,12% hlasů a 80 mandátů ve Velkém národním shromáždění. Naopak poprvé se do parlamentu nedostali Nezávislí kandidáti, pro ty hlasovalo pouze 1,06% voličů. V těchto volbách bylo zvoleno i nejvíce žen (98) a překonal se rekord z předchozích voleb, kdy bylo zvoleno 78 žen. Nejvíce zastoupených ji má strana HDP.¹³⁸

Graf č. 4: Výsledky parlamentních voleb v červnu 2015

Zdroj: <http://www.akparti.org.tr/english/secimler/genel/2>, vlastní úprava

Po parlamentních volbách následně běžela zákonná lhůta 45 dní, aby předseda vlády Ahmet Davutoglu sestavil vládní koalici, protože AKP ztratila parlamentní většinu. S lídry opozičních stran – CHP a MHP byl sestaven prozatímní kabinet, který vedl zemi k předčasným volbám, které byly plánovány na začátek listopadu. Jeden z představitelů AKP řekl: „Očekáváme menšinovou vládu a předčasné volby.“¹³⁹ Premiér Ahmet Davutoglu se v srpnu podle očekávání vzdal pověření k sestavení koaliční vlády a mandát odevzdal prezidentovi Erdoganovi. AKP totiž nenašla koaliční partnery, tudíž se očekávají předčasné volby. Podle zákona musí vláda vzniknout do 23. srpna. Pokud se to nepodaří, Erdogan musí

¹³⁸ PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. psp.cz, srpen 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na < <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

¹³⁹ LIDOVKY.CZ. *Erdoganova strana vede v tureckých volbách, většinu ale asi nesloží* [online]. lidovky.cz, 7. června 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na < http://www.lidovky.cz/erdoganova-strana-vyhrala-turecke-volby-ale-zrejme-si-pohorsila-pxg-zpravy-svet.aspx?c=A150607_191600_In_zahranici_ELE>.

vypsat předčasné volby. Do té doby ve vládě bude prozatimní kabinet, v němž by měly být zastoupeny všechny strany, které se ve volbách dostaly do parlamentu.¹⁴⁰

Proč Erdoganova strana najednou neuspěla? Volební kampaň slibovala svým příznivcům 400 mandátů pro AKP. I přes to, že Erdogan zastává pozici prezidenta, zapojil se do kampaně vládní strany, v níž měl i docela ostrá prohlášení, např. týkající se ostatních stran, které označil za „gangy“, za kterými stojí teroristé, apod.¹⁴¹ Také vystupoval proti nezávislosti médií. Šéfredaktor opozičního deníku zveřejnil zprávu, že turecká rozvědka zásobuje zbraněmi bojovníky v Sýrii. Erdoganova reakce byla následující: „Člověk, který za reportáží stojí, zaplatí vysokou cenu.“¹⁴² Volební kampaň působila, že jde nadále o prosazování autoritářského režimu s cílem změnit ústavu tak, aby byl nastolen prezidentský režim. I přes čím dál více ostřejší a ráznější postoj Erdogana, právě jen pět měsíců od posledních parlamentních voleb v zemi, AKP opět ve volbách zazářila s 49,4% hlasy a obnovila mandát bez koaličního partnera. Výsledkem je vzestup počtu míst v parlamentu oproti červnovým výsledkům, a to na 317.

Volby se konaly v období, kdy v zemi panovala velká nestabilita. V zemi našlo útočiště 2,5 milionů uprchlíků, kteří prchají před válkou v Sýrii a Irákem. V Turecku znovu nabyl na intenzitě konflikt se Stranou kurdských pracujících (PKK), děsivá je i situace ze strany Islámského státu, kdy útoky páchané na tureckém území si vyžádaly mnoho obětí. Prezident Erdogan reagoval tak, že voliči volí stabilitu během stále nejistých časů a prioritou nové vlády bude zajištění bezpečnosti v zemi.¹⁴³

Ve svém programu pro nastávající období si AKP dává záležet opět na neměnicích zásadách, které chce naplňovat – demokracie v zemi, dodržování lidských práv a svobod. Uvádí i myšlenku: „Nechat lidi žít tak, že stát může žít.“, strana tím dává najevo, že jednotlivce staví do středu své politiky. Prosazuje svobody myšlení, projevu, vyznání, vzdělávání, organizování a podnikání a považuje všechny občanské a politické svobody jako základní podmínku pluralismu, míru a smíření. Strana také nedělá rozdíly mezi občany, kteří mají různá vyznání náboženství, etnický původ, apod. Zakládá si také na ochraně menšin, respektování jejich práv. Také chce posílit právo pořádat demonstrace, které jsou taky

¹⁴⁰ AKTUÁLNĚ.CZ. *Turecký premiér vládu nesestaví* [online]. zpravy.aktualne.cz, 18. srpna 2015, [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/turecky-premier-vladu-nesestavi-mandat-odevzda-prezidentovi/r~e9ce0ce245ae11e5a80c0025900fea04/>>.

¹⁴¹ EUROSKOP. *Povolební vývoj v Turecku* [online]. euroskop.cz, 9. června 2015, [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/46/25867/clanek/povolebni-vyvoj-v-turecku/>>.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ AECCR. *Ak Party story to victory* [online]. aecr.cz, 2. listopadu 2015 [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<http://www.aecr.eu/ak-party-storms-to-victory/>>.

projevem demokracie, či snaha zapojit více občanů do rozhodování v oblasti veřejné správy – místních samospráv, apod. v podobě referend.¹⁴⁴

Ohledně EU uvádí, že Turecko bylo odjakživa v úzké spolupráci s Evropou a to jak geograficky, tak historicky. Z tohoto důvodu musí vztahy s evropskými národy i nadále být prioritou v zahraniční politice Turecka. Dle AKP Turecko splnilo své sliby ve svých vztazích s Evropskou unií. Ohledně vztahu s Řeckem uvádí, že vztahy musí být udržovány jak z ekonomických důvodů, tak i kvůli bezpečnosti, aby byli připraveni na případné složitější problémy z důvodu migrační krize. Důležitým dokumentem je Program 2023, ve kterém akceptuje projekt EU jako úspěšný. Jednou z priorit pro EU je sjednotit všechny evropské národy. Po desetiletí velkých válek a konfliktů se tato priorita jeví pro Turecko jako správná, ovšem pouze jen tehdy, pokud budou přetrvávat stejné plány a vztahy s EU se budou nadále upevňovat. Erdogan proto stanovil, že rok 2023, je cíl pro přistoupení. V tento rok to bude zároveň sté výročí od vzniku Turecké republiky.¹⁴⁵ Turecko je ve spojitosti s EU více než 50 let a přijalo konkrétní kroky k realizaci vize členství v EU. Jak sami uvádí, ba dokonce se sami chválí, učinili právní reformy, zahrnuli do svého právního řádu mnoho nových předpisů v rámci *acquis* EU, které směřovaly k demokratické společnosti a státu v Turecku. Strategickým cílem AKP je plné členství v EU. Jiný stav partnerství než plné členství nebude Turecko akceptovat. Přes překážky pocházející od samotné EU, jejich politickou vůli a odhodlání, které prokázali v roce 2005 při zahájení jednání, je i nadále silné a nebude se měnit.¹⁴⁶

Za posledních deset let, AKP hodnotí své kroky jako odvážné a realistické. Vytváří tlak na EU, aby se vyjádřila ohledně plného členství, tj. zda skutečně chce EU nadále jednat s vizí a vedením, které vytvoří plnohodnotné členství v EU. Probíhá totiž mnoho rozporů a názorů v členských státech, např. v Rakousku a ve Francii jsou i vrchní politici proti členství Turecka v EU. Tento postoj vytváří pocit nedůvěry a podezření v turecké veřejnosti i politice. Vedoucí představitelé EU by měli ukázat odvahu, silné vedení a jednání by se měla pohybovat vpřed.¹⁴⁷

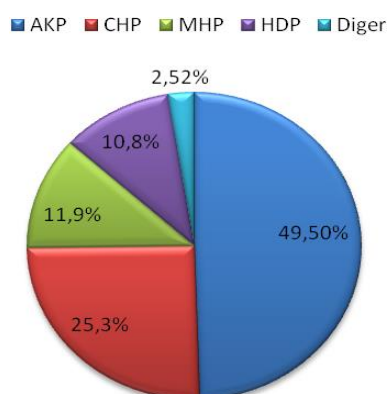
¹⁴⁴ AKP. *Program strany 2015* [online]. akparti.org.tr [cit. 14. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

¹⁴⁵ AKP. *Vize do roku 2023* [online]. akparti.org.tr [cit. 14. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision>>.

¹⁴⁶ ČESKÁ TELEVIZE. *Turecký velvyslanec hostem Událostí, komentářů* [online], ceskatelevize.cz, 28. ledna 2016 [cit. 17. června 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/1675762-turecky-velvyslanec-hostem-udalosti-komentaru>>.

¹⁴⁷ AKP. *Vize do roku 2023* [online]. akparti.org.tr [cit. 14. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision>>.

Graf č. 5: Výsledky parlamentních voleb v listopadu 2015

Zdroj: <http://www.akparti.org.tr/site/secimler/genel/2015/>, vlastní úprava

3.2 Organizační změny

Podkapitola organizační změny zahrnuje, jaké institucionální změny byly učiněny v rámci strany AKP týkající se EU a jaké pravomoci a kompetence daný orgán má. Strana AKP uvádí jako nejvýznamnější Ústřední výkonný výbor. Ostatní orgány, které jsou zmíněny jsou na úrovni vlády a EU.

V rámci organizačních změn či struktur v rámci evropeizace a směřování k EU je asi nejdůležitější Ústřední výkonný výbor (CEC), který je nejvyšší výkonný orgán strany a je složen z předsedy strany, zástupců předsedy stran, generálního tajemníka a parlamentní skupiny a náměstků, je zde pozice i místopředsedy, který má na starosti zahraniční vztahy a zahraniční zastoupení. Předseda CEC spravuje zahraniční vztahy a zajišťuje koordinaci mezi různými institucemi a organizacemi, které jsou součástí procesu tvorby zahraniční politiky. V rámci této oblasti informuje vládu, subjekty strany a také veřejnost o probíhajících či plánovaných aktivitách. Zřizuje dialog s ostatními politickými stranami, s členskými státy EU, sousedními zeměmi, které mají významnou roli v regionální a globální politice, zakládají a podporují bilaterální či multilaterální vztahy s nimi. Místopředseda pro zahraniční věci poskytuje veřejnosti informace o zahraniční politice prostřednictvím médií a vytváří tak vztah mezi stranou a veřejností.¹⁴⁸ Obecně lze říci, že tato pozice nebyla vytvořena speciálně kvůli vlivu a požadavkům EU, ale spíše kvůli rozšíření rozsahu povinností v souvislosti s problematikou EU.

¹⁴⁸ AKP. *Ústřední výkonný výbor* [online]. akparti.org.tr [cit. 10. července 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-tuzugu>>.

V letech 2002 až 2007 lze zaznamenat, že se vláda snažila plnit požadavky v rámci Kodaňských kritérií, především ta politická. Za zásadní pokrok lze považovat posílení vnitřní koordinace, které se týkají záležitostí EU s výhledem na přistoupení. V červenci roku 2000 Turecko vytvořilo výkonný orgán, Generální sekretariát pro záležitosti EU.¹⁴⁹ Sekretariát má následující funkce: koordinovat vnitřní harmonizaci, která je prováděna tureckou veřejností, organizacemi a agenturami, které poskytují pomocné služby. Také byly zavedeny výbory, které budou vydávat rozhodnutí, provádět výzkumy a potřebné studie. V čele sekretariátu je předseda, který je za veškerou činnost zodpovědný. V roce 2007 je Generální sekretariát umístěn pod záštitu Ministerstva zahraničních věcí, přičemž nadále vede svou roli koordinátora. Dalšími orgány zajišťující spolupráci s Tureckem jsou:

Asociační rada, která udává směr vztahům EU a Turecka. Je složena ze zástupců turecké vlády, Komise a Evropské rady. Schází se dvakrát ročně, na kterých přijímá jednomyslně rozhodnutí, přičemž každá strana má právo veta. Pod Asociační radu spadá Asociační výbor, který sledují odborníci z Turecka a EU politický směr a zabývají se konkrétními a technickými záležitostmi projednávaných oblastí. Dalším orgánem je Společný parlamentní výbor, složený ze zástupců Evropského parlamentu a Velkého národního shromáždění Turecka. Výbor hodnotí pokroky ve vztazích EU a Turecka a má osmnáct členů. Důležitým orgánem pro harmonizaci legislativy a efektivní fungování celní unie je Společný výbor pro celní unii. Turecko v roce 2011 zřídilo Ministerstvo pro evropské záležitosti.¹⁵⁰

3.3 Vztahy nad úrovní národního stranického systému

Podkapitola se snaží přiblížit chování členů AKP na nadnárodní úrovni ve spolupráci s Evropským parlamentem. AKP v této instituci učinila významný krok, když přešla z Evropské lidové strany (EPP) do Aliance evropských konzervatistů a reformistů (AECR), která zastává tradiční hodnoty a není pro větší integraci v EU.

Na evropské úrovni byla AKP pozorovatelem a přidruženým členem EPP v Evropském parlamentu od roku 2005. Jednání o tomto statusu se konalo od roku 2003. Žádost Erdogana za jeho stranu, aby se připojili do pravého středu, způsobila v rámci EPP i rozpory, protože je zde několik členů, kteří jsou v opozici k plnému členství Turecka v EU.

¹⁴⁹ DELEGACE EU V TURECKU. *Spolupráce v rámci institucí* [online]. avrupa.info.tr [cit. 11. července 2016]. Dostupné na < <http://avrupa.info.tr/eu-and-turkey/institutional-cooperation.html>>.

¹⁵⁰EUROSKOP.CZ. *Turecko* [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2016]. Dostupné na < <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>>, a také MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI TURECKA. *Institucionální struktura* [online]. ab.gov.tr [cit. 11. července 2016]. Dostupné na <<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=270&l=2>>.

Nicméně drtivá většina se dohodla, že AKP je velmi podobná většině křesťanských demokratických stran v Evropě. Předseda EPP Wilfried Martens prohlásil: „Jsem mimořádně spokojen s tímto vývojem, protože to opět dokazuje, že EPP přitahuje silné a spolehlivé vůdce z celé Evropy.“¹⁵¹ Statut pozorovatele a přidruženého člena znamená, že strana může zaslat své delegáty na všechna zasedání skupiny, ovšem bez hlasovacího práva.

V listopadu roku 2013 se vzdala své pozice pozorovatele členství v největší politické skupině EPP a bylo jí uděleno plné členství v jedné z menších politických rodin, AEER. AEER byla založena 1. října 2009 po vytvoření ECR jako politické skupiny v Evropském parlamentu. Tato skupina se odtrhla od EPP. AEER má 16 členských zemí, z nichž 11 jsou v EU. Mezi významné politické síly v této skupině patří česká Občanská demokratická strana (ODS), polské Právo a spravedlnost (PiS) a britští Toryové. AKP, která má 317 členů v tureckém parlamentu, by mohla znamenat novou sílu v AEER.¹⁵²

Rozhodnutí odejít z EPP bylo nečekané, ale AKP pro to měla své důvody. Byla zklamaná tím, jak s ní bylo ve skupině zacházeno, protože EPP nedodržovala své sliby. Navíc členové v EPP z Německa, Francie a Rakouska, kteří jsou dlouhodobě proti vstupu Turecka do EU, neulehčili jednání a spravedlivé zacházení. Ředitel Institutu Bilkentské univerzity pro zahraniční politiku v Ankaře, Seyfi Tashan, uvedl: „Evropská nechuť přijmout AKP pramení částečně ze strachu před jejími islámskými sklony. I přes tvrzení, že AKP je podobná stranám křesťanským, AKP byla některými lidmi považovaná v Evropě za stranu islámskou. To vedlo k zastávání myšlenky – křesťanství versus islám.“ Tashan tyto názory o náboženských rozdílech považuje za zastaralé, protože v Turecku jsou nyní všechny strany sekulární.¹⁵³ Za ta léta hněv a frustrace AKP rostla, navíc když někteří z předních členů z výše uvedených zemí kritizovali AKP, že prosazuje autoritářský režim a je velmi dominantní v turecké politice.¹⁵⁴

Je velmi zářející, že strana přešla do menší politické skupiny, která je euroskeptická, když Turecko i nadále usiluje o plné členství. Členové AEER nebudou moci nijak významně pomoci krokům ke členství i z důvodu, že jsou malou stranou, která nemá významné slovo

¹⁵¹KUBOŠOVÁ, Lucie. *AKP dostane statut pozorovatele v největší politické skupině EU* [online]. euobserver.com, 31. ledna 2005 [cit. 15. července 2016]. Dostupné na <<https://euobserver.com/political/18285>>.

¹⁵²EURACTIV. *Erdoganova strana se připojí ke konzervativní politické rodině EU* [online]. euractiv.com, 13. listopadu 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<https://www.euractiv.com/section/elections/news/erdogan-s-akp-party-joins-america-s-conservative-political-family/>>.

¹⁵³EURASIANET. *AKP se pokusí připojit ke konzervativní skupině* [online]. eurasianet.org, 5. dubna 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav040603.shtml>>.

¹⁵⁴EUROPOLITICS INFO. *Je to komplikované? AKP odchází z EPP a přistoupí k AEER* [online]. youtube.com, 13. listopadu 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=LMqjijOQJQ>>.

v současné EU. I v AEER jsou rozpory ohledně členství Turecka v EU, Britové a Češi jsou pro, zatímco Poláci spíše proti. Na jednáních v Evropském parlamentu v rámci ECR zastupujícího člena nemá. Post jednoho ze čtyř místopředsedů v představenstvu Aliance převzal člen AKP Mevlüt Çavuşoğlu.¹⁵⁵ AEER udělila členství také Rumunsku a Faerským ostrovům.

Zástupci strany se snaží sladit konzervatismus AKP s konzervatismem ostatních členů v AEER, například s členy strany Davida Camerona. Velká Británie je otevřená integraci Turecka do EU na rozdíl od jiných států, jako je Francie či Rakousko. Otázkou zůstává, zda statut pozorovatele v EPP nebo člen AEER je velký rozdíl pro AKP, když v obou stranách se objevují opozice proti členství Turecka v EU a plné členství této země není rozhodně otázka, která se splní v blízké budoucnosti. Rozhodnutí AKP přejít k jiné straně vyvolalo projev nevole a podráždění a přináší tak riziko, že Turecko do budoucna ztrácí další spojence na vysokých místech, které by země mohla potřebovat v budoucnu při vyjednávacím procesu.¹⁵⁶

3.4 Vztahy mezi stranou a vládou

V této podkapitole se práce snaží zkoumat míru evropeizace v jedné z hlavních institucí – ve vládě. Proces evropeizace v této sféře se obecně vztahuje na legislativní a ústavní změny, transformace a různou přeměnu institucí směrem k EU, změny ve vztazích a chování hlavních aktérů (vláda x politická strana). Zkoumané období je od období udělení statutu kandidátské země až do současnosti, přičemž i toto je dále děleno do stanovených období dle konaných voleb – 2002, 2007, 2011 a 2015, které mohly mít určitě vliv na politické spektrum a chování vyplývající z výsledku voleb. Práce se pokusí poukázat na to, do jaké míry zde proběhla evropeizace a jestli došlo k významným transformacím.

3.4.1 První vláda AKP (2002-2007)

Přeměna institucí směrem k EU je následující. Na úrovni vlády se hlavním vyjednávačem pro EU stal ministr zahraničních věcí, Ali Babacan. Funkce byla velmi diskutovaná, protože se nemohl přistoupení plně věnovat z důvodu spravování zahraniční politiky Turecka, což mělo zase vliv na rychlost procesu přistoupení. Je docela možné, že

¹⁵⁵AEER. *Clenové AEER* [online]. aeer.eu, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://www.aeer.eu/people/>>.

¹⁵⁶EN.HABERLER. *AKP uvažuje o nové politické rodině* [online]. en.haberler.com, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://en.haberler.com/akp-looking-for-new-european-friends123456789-324269/>>.

propojením těchto dvou pravomocí se zpomalil celkový proces.¹⁵⁷ Dalším důležitým prvkem je ustanovení Monitorovacího výboru v září 2003, jehož cílem je zajistit účinné provádění reformem, implementací a také řešení případných obtíží, které se v praxi vykytují.¹⁵⁸

Vzhledem k tomu, že je AKP vládnoucí stranou, její postoj lze pozorovat také v programech vlády, prohlášeních a aktivitách. Vztahy s vládou jsou jasně stanoveny v případě AKP, protože v celém sledovaném období je většinovou vládní stranou. Proto se neobjevily rozpory mezi stranou a vládou, ani mezi jednotlivými vládami. Ve všech prohlášeních a rétorice i v programech AKP lze vidět silný závazek dodržovat a plnit reformy v rámci podpory a přiblížení se k EU, což si Turecko klade i za politický cíl. Členové AKP zdůrazňují, že reformy, které jsou zaváděny, nejsou přijaty za účelem k uspokojení EU, ale právě naopak, jsou schváleny ve snaze transformovat a demokratizovat turecký politický systém, stejně tak jako liberalizovat ekonomický systém.

AKP v postoji k EU představuje radikální rozchod se svými předchůdci a generací islamistů, kteří se vždy prozápadní politice EU bránili a používali „anti-EU rétoriku“.¹⁵⁹ Rozhodnutí Evropské rady v Kodani zahájit přístupová jednání s Tureckem neprodleně, bylo jen za předpokladu, že by Turecko splňovalo Kodaňská politická kritéria (na základě zprávy Komise, kde by vyjádřila doporučení k zahájení rozhovorů).¹⁶⁰

Období 2003-2005, reformy

V roce 2003 vláda AKP rozšířila reformní procesy působivou legislativní změnou. Většina změn byla realizována prostřednictvím čtyř harmonizačních balíčků právních předpisů EU, které byly přijaty v lednu a v červenci. Tzv. „harmonizační balíčky“ spustily mnoho reforem ohledně svobody sdružování, úpravy fungování politických stran a znesnadnění jejich zákazu, politická propaganda mohla probíhat také v jiném jazyce než tureckém, došlo k omezení moci armády nad civilním sektorem, bylo zřízeno kontrolování výdajů a majetku armády. Další krok v tomto roce bylo zřízení Skupiny monitorující reformy.

¹⁵⁷MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2008* [online]. ab.gov.tr, [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2008.pdf>.

¹⁵⁸ AYDIN-DUZGIT, Senem, KEYMAN, E. Fuat. EU-Turkey Relations and The Stagnation of Turkish Democracy. *Global Turkey in Europe*, 2004. Working Paper 02. Istanbul Bilgi University and Sabanci University, p. 8.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

Zřídila ji vláda a zahrnovala ministry – zahraničí, vnitra, spravedlnosti.¹⁶¹ Odpověď ze strany EU ale byla kritická, požadovala totiž trvalé fungování nezávislého soudnictví, svobodu sdružování, slova a náboženství.

V květnu 2003 Rada EU přijala revizi přístupového partnerství s Tureckem a byly dohodnuty další reformy, které měly být dokončeny v rozmezí v letech 2003-2004, jednalo se o: svobodu myšlení, projevu, shromažďování a tisk, ratifikaci mezinárodních smluv týkající se občanských, politických a lidských práv v souladu s *acquis* EU, kulturní práva pro všechny občany, opatření pro boj proti mučení. V červenci vláda zavedla revidovaný Národní program pro přijetí *acquis*. Revidovaný Národní program definoval nabídku Turecka pro členství v EU jako projekt sociální transformace, podstatného reformního hnutí, který je podporován a odráží společnou vizi země. Tento program dále také uvádí, že nedávné reformy na cestě k členství EU prokázaly vůli Turecka k dosažení více liberální, participativní a moderní demokracie.¹⁶²

V souladu s Národním programem se vláda zavázala k řadě zásadních reforem prostřednictvím dalších harmonizačních balíčků. V roce 2003 Evropská komise hodnotí reformy vlády AKP jako úsilí o plnění politických kodaňských kritérií. Nicméně v závěru tvrdí, že tyto reformy byly nedostatečné pro Turecko, protože obsahují řadu výrazných omezení základních práv a svobod. Komise požaduje, aby došlo ke zrušení mučení a špatného zacházení, aby byla zavedena civilní kontrola nad armádou a aby nastal soulad s rozhodnutím Soudu pro lidská práva.¹⁶³

V návaznosti na pokárání se vláda zaměřila především na problémy a dále se snažila o úspěšné reformy, které nakonec vedly k přijetí nového trestního zákoníku v září 2004. Evropská komise tedy rozhodla, že Turecko plní politická kodaňská kritéria a v říjnu Komise doporučila zahájení přístupových rozhovorů.¹⁶⁴ Až do předčasných voleb roku 2007 byla uzavřena pouze jedna kapitola – věda a výzkum. Rok 2006 byl pro Ankaru nepříjemný, jelikož EU zmrazila jednání v osmi kapitolách z 35 politiky kvůli otázce Kypru.¹⁶⁵

¹⁶¹ EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva o pokroku evropské komise 2003* [online]. europarl.europa.eu, 3. prosince 2004, [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2004-0063+0+DOC+XML+V0//CS>>.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

Za období vlády AKP můžeme pozorovat významné milníky, které se vyvíjely mezi ekonomickou a politickou sférou. Čistě politické reformy byly navrženy tak, aby splňovaly kodaňská kritéria EU, což přispělo ke zlepšení důvěry investorů a přispělo také k lepšímu hospodářskému růstu a ekonomické obnově. Hospodářské oživení pak umožnilo vládě, aby pokračovala v obtížných reformách ohledně demokratizace.¹⁶⁶

O rok později došlo k dalším zásadním změnám, byl zrušen trest smrti a byly zrušeny soudy pro státní bezpečnost. Mezinárodní smlouvy začaly být plně nadřazené nad vnitrostátním právem. Vláda také podepsala mnoho mezinárodních smluv týkající se především lidských práv.¹⁶⁷ AKP byla velmi podporována, na druhé straně se vyskytovala kritika, že chce nahradit základní principy sekularismu v zemi. „Tito skeptikové obviňovali AKP z obelhávání, využívání EU a demokratických reforem jako záštity, pomocí které měli dosáhnout svých cílů.“¹⁶⁸

Tak jak se vládě AKP dařilo první tři roky, od roku 2006 se přiblížení k EU zpomaluje kvůli otázce Kypru, kdy severní část náleží Turecku a tureckou část uznává pouze samotné Turecko a nikdo jiný. Komise pozastavila jednání o osmi kapitolách, týkající se celní unie. Dokud se nevyřeší otázka a problematika Kypru, jednání měla být nadále pozastavena, což komplikovalo dialog a vyjednávání s EU. Bohužel Kypr se stal podstatnou překážkou pro další pokroky, aby se země ocitla blíže západu.¹⁶⁹ Významným krokem v září roku 2006 bylo rozhodnutí o zřízení funkce ombudsmana. Byl to důležitý krok, protože tento úřad měl být klíčovou institucí pro zlepšování efektivity veřejné správy a pro odhalování korupce. Ombudsman tak vytvářel novou možnost monitorování veřejné správy. Úkolem bylo vyřizování petic od fyzických a právnických osob ve vztahu k administrativním úkonům.¹⁷⁰

3.4.2 Druhá vláda strany AKP (2007-2011)

Ve volbách roku 2007 poprvé od zavedení systému více politických stran v Turecku stále více lidí hlasovalo pro aktuálně vládnuoucí stranu – AKP.¹⁷¹ A nadále se strana zavázala

¹⁶⁶ KEYMAN, E. Fuat., Onis, Ziya. 2007. *Turkish politics in a changing world: Global dynamics and domestic transformations*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2007, s. 231.

¹⁶⁷ AHMADOV, Ramin. Counter Transformations in the Center and Periphery of Turkish Society and the Rise of the Justice and Development Party. *Alternatives – Turkish Journal of International Relations*, 2008. Vol. 7, No. 2 & 3. s. 30.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

¹⁷⁰ REHN, Olli. Turkey and the EU: a win-win game. *Turkish Daily News*, 2008. Vol. 7, No. 2. s. 19.

¹⁷¹ Tamtéž.

plnit další reformy. Na konci srpna 2007, strana AKP představila pětiletý vládní program, kde premiér Erdogan přislíbil pokračovat ve své reformní agendě a směřoval k zajištění trvalého hospodářského růstu, snížení nezaměstnanosti a nižší inflace, ale i vyššího příjmu na osobu. Turecký ministr zahraničí a hlavní vyjednávač pro jednání s EU, Ali Babacan, uvedl, že: „Turecko bude prosazovat reformy bez ohledu na to, zda se otevřela jednání kapitol, nebo ne. Vláda ukázala silnou ochotu pokračovat v komplexních reformách a vyvinula maximální úsilí, aby je dále uvedla do praxe.“¹⁷²

Na druhou stranu, vláda a její představitelé rovněž uvedli, že nejvyšší prioritou bude přepracovat tureckou vojenskou ústavu, i když to znamená negativní výroční zprávu o pokroku ze strany Evropské komise. Jeden z představitelů AKP prohlásil: „Neděláme naše reformy pro potěšení Evropanů, děláme je proto, aby Turecko ukázalo, že je schopno přinést více demokracie, prosperity a lepší životní úroveň.“¹⁷³ Ve zprávě z roku 2007 Rada zdůrazňuje především, že je třeba, aby civilně-vojenské vztahy byly více v souladu s postupy EU, aby se zlepšila práva nemuslimů a byla větší nezávislost soudní moci.¹⁷⁴ Ve zprávě za rok 2008, která více či méně pokrývá stejně předešlý rok, Komise oceňuje úsilí nového prezidenta Abdullah Gul z AKP strany (zvolený v srpnu 2007), hrát roli smířlivě s ohledem na politické činitele a občanskou společnost. Založil dobrý vztah s vládou, vyzval opakovaně k urychlení tempa reforem souvisejících s EU. Hrál hlavní roli v zahraniční politice a v září 2008 jako vůbec první prezident jel navštívit arménského prezidenta vedoucí k normalizaci bilaterálních vztahů.¹⁷⁵

Vláda vyjádřila svůj závazek vůči procesu přistoupení do EU a k politickým reformám. Nicméně, přes silný politický mandát, vláda nepředložila konzistentní a komplexní program politických reforem. Stále zde byl Národní program pro přijetí *acquis* ze září 2008, který zbýval přijmout. V roce 2009 jmenoval turecký premiér Egemena Bagise do funkce vyjednávače pro přistoupení do EU. Turecko se snažilo plnit podmínky ze strany EU, zejména důležitá byla omezující pravomoc vojenských soudů. Byly sice obavy, že zákon vyvolá

¹⁷² EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

¹⁷³ JONES, Stanley E. The Meaning of Revolution in Turkey. *The Muslim World*, 2007. Vol. 16, No. 3. s. 257.

¹⁷⁴ EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva o pokroku evropské komise 2007* [online]. europarl.europa.eu, 28. duben 2008, [cit. 7. května 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0168+0+DOC+XML+V0//CS>>.

¹⁷⁵ MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2008* [online]. ab.gov.tr, [cit. 7. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2008.pdf>.

rozruch mezi vládou a armádou, ale prezident jej i tak podepsal. Téhož roku Komise vydala hodnotící zprávu o přístupových rozhovorech, ve které žádá o zlepšení svobody projevu, shromažďování, tisku, svobodu náboženského vyznání a také apeluje na zrychlení tempa reformem. Eurokomisař pro rozšiřování Olli Rehn pochválil Turecko za otevřenost k řešení kurdské menšiny a za důležitou roli, kterou zastává v oblasti bezpečnosti regionu na Blízkém východě.¹⁷⁶

V roce 2010 předsedalo Radě EU Španělsko, které je pro vstup Turecka, jednání se oživila, i když pouze jen jednou kapitolou – o bezpečnosti potravin. Následující předsednictví opět vyjednávání ne zahájilo. Dalším krokem bylo, že parlament schválil zákon, který se týkal snížení trestů pro nezletilé, kteří byli obviněni z teroristických útoků či aktivit. Dosavadní zákon umožňoval nezletilé odsoudit i k padesátiletému odnětí svobody, ovšem takový trest by nastal jen ve výjimečných případech. Zákon iniciovala strana AKP, která chtěla zmírnit teroristické útoky konané především na jihu území. Novela zákona týkající se potrestání nezletilých, kteří se účastní nelegálních demonstrací a i přes varování je neopustí, byl trest snížen na šest měsíců z původních osmnácti. Pokud demonstrující účastníci použijí výbušniny, pistole, apod. budou potrestáni půlročním odnětí svobody ve vězení.¹⁷⁷ Bohužel i v této době bylo kritizováno pomalé tempo pokroků a reformem, především ohledně urovnání vztahů s Kyprem. Kritiku potvrdil i tehdejší eurokomisař pro rozšíření Štefan Füle, jelikož se projevovalo, že s rychlostí změn není spokojena ani jedna strana z účastněných, nicméně nadále projevil za celou Komisi podporu ohledně členství Turecka v EU.

Egemen Bagis vypracoval novou strategii pro zrychlení přístupových jednání, ve kterých se jednalo o udržení vyjednávacího procesu s EU, pro období 2010-2013 navrhl přijmout každoročně Národní program, který by harmonizoval právní systém Turecka s právním řádem EU, mít kvalitní komunikační strategii s EU, aby nedošlo ještě k většímu oddálení schvalování a vyjednávání.¹⁷⁸

Na úrovni vlády bylo po volbách do parlamentu v roce 2011 zřízeno Ministerstvo pro záležitosti EU, v rámci kterého je organizační struktura následující: Výbor pro celní

¹⁷⁶ EURACTIV.CZ. *EU chce politiku rozšiřování ušít „na míru“ jednotlivým kandidátům* [online]. euractiv.cz, 15. října 2009 [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/eu-chce-politiku-rozsirovani-usit-na-miru-jednotlivym-kandidatum-006622>>.

¹⁷⁷ EURACTIV.CZ. *Turecko zase o krůček blíže EU: už nebude soudit děti jako teroristy* [online]. euractiv.cz, 22. července 2010, [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/turecko-zase-o-krucek-bliz-eu-007747>>.

¹⁷⁸ EURACTIV.CZ. *Turecko chce zahájit jednání o vstupu do EU v dalších kapitolách* [online]. euractiv.cz, 24. listopadu 2009 [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/turecko-chce-zahajit-jednani-o-vstupu-do-eu-v-dalsich-kapitolach-006778>>.

spolupráci, Turecko-EU parlamentní výbor, Výbor přidružení. O rok později vláda opět začala vykonávat potřebné reformy velice pomalu a vyskytla se otázka, na kolik je tedy členství EU prioritou současné vlády. Dále v zemi došlo k ústavním změnám, které podporuje i Komise: „...opět se jednalo omezení moci vojenských soudů, ustanovení nové soudní hierarchie v podobě rozšíření Nejvyšší rady soudců a státních žalobců, povolila pozitivní diskriminaci žen a dětí, práva kolektivního vyjednávání zaměstnanců...“¹⁷⁹

3.4.3 Třetí vláda AKP (2011-2015)

Jelikož jednobarevná vláda nabírá na dominanci a radikálním postoji, občané (voliči) se obávají, zda AKP nemá jiné skryté zájmy, protože se jí daří prosazovat islamizaci ve školách, omezuje chování na veřejnosti, apod., což se neslučuje se svobodami a životem v EU. Obavy vrcholí v roce 2013, kdy se v zemi pořádá mnoho demonstrací v dalších 78 městech. Protesty jsou natolik silné, že policie je nucena použít násilí a donucovací prostředky – slzný plyn a vodní dělo. Protesty vznikly v Istanbulu, kde bylo navrhováno zastavit zelenou plochu obchodním centrem.¹⁸⁰ Při těchto demonstracích bylo po celém Turecku zraněno na 5000 lidí a čtyři lidé zemřeli. Demonstranti požadovali zákaz používání donucovacích prostředků, nechtěli navrhovanou výstavbu v Istanbulu místo parku a také požadovali odvolání policistů. Protesty a demonstrace nabraly velkých rozměrů, když začala být vedena i proti politice premiéra Erdogana a AKP. Události byly projevem veřejnosti na pomalou islamizaci státu a postupné zavádění autoritářské vlády v zemi. Sám Erdogan označil demonstrující za extremisty.¹⁸¹

V prosinci 2013 vyšel najevo korupční skandál týkající i členů AKP. V době, kdy skandál vyšel najevo, byl Erdogan v Pákistánu na zahraniční cestě. Policie zadržela 47 lidí a vláda zareagovala odstraněním policistů z jejich pozic. Erdogan celou situaci označil za spiknutí proti jeho osobě. O rok později se konaly první přímé volby prezidenta a Erdogan vyhrál v prvním kole s 51,79%.¹⁸²

¹⁷⁹ MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2010* [online]. ab.gov.tr, [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2010.pdf>.

¹⁸⁰ PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. psp.cz, srpen 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

¹⁸¹ BBC NEWS. *Q&A: Protests in Turkey* [online]. bbc.com, 25. srpna 2014, [cit. 10. května 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22780773>>.

¹⁸² PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. psp.cz, srpen 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

V tomto období vlády AKP je pro vyjednávání s EU stále otevřeno pouze 13 kapitol z celkových 35 a osm jich je stále zablokovaných kvůli problematice Kypru.¹⁸³ Komise nadále poukazuje na špatné podmínky ohledně svobody slova, projevu v médiích, upozorňuje také na množství soudních procesů s lidmi, kteří v této oblasti pracují.¹⁸⁴ Objevují se názory ze strany EU, že by s Tureckem chtěly být na bázi strategického partnerství, což vláda Erdogana razantně odmítá. Také prohlásil, že chce jednání s EU urychlit a členem se chtějí stát do roku 2023. V roce 2012 turecký vyjednavatel navštívil Bratislavu, kde prohlásil: „Turecko bude připravené vstoupit do EU nejpozději začátkem roku 2014, své závazky vůči unii plníme, ale Evropa reaguje pomalu a nedostatečně.“¹⁸⁵ Turecký vyjednavatel Mevlüt Çavuşoğlu společně s Erdoganem byli nespokojeni s vízovou politikou v rámci Schengenského prostoru. Zastávají názor, že by mohli mít jiné výhodnější podmínky, když s EU vede většinu svých obchodů.¹⁸⁶ Následujícího roku Komise vydala hodnotící zprávu o pokrocích Turecka, kde jej chválí za významné reformy. Tzv. soudní balíček posílil ochranu základních práv, včetně svobody projevu a boje proti beztrestnosti v oblasti mučení. Nicméně v oblasti základních práv jsou neustále velké nedostatky. Vláda začala mírový proces v jihovýchodní části země, kde probíhaly teroristické útoky a násilí a chtěla tak vyřešit otázku ohledně Kurdů.¹⁸⁷

Dá se říct, že od roku 2014 se vyjednávají převážně podmínky ohledně migrační krize. V listopadu téhož roku byla otevřená kapitola týkající se regionální politiky a byl také zahájen dialog o vízové liberalizaci pro občany Turecka, kteří cestují do EU. Byla podepsána dohoda o navrácení migrantů, kteří se do EU dostali přes Turecko nelegálním způsobem. O rok později Komise sice pochválila Turecko za jednotlivé kroky v rámci dohody, ale vyzývá Turecko dále k efektivnější ochraně hranic, silnější pohraniční spolupráci se státy EU, lepší řízení migrace.¹⁸⁸ Loni na podzim (v říjnu 2015) byl představen Akční plán, který stanovil podmínky pro řešení migrační krize. Opatření zahrnovala zlepšení kontroly hranic Turecka,

¹⁸³ WEBNOVINY.SK. *Vstup Turecka by ohrozil bezpečnost* [online]. webnoviny.sk, 1. srpna 2011 [cit. 14. května 2015]. Dostupné na <<http://www.webnoviny.sk/svet/vstup-turecka-do-eu-by-ohrozil-britsku/388242-clanok.html>>.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ ROZHLAS.CZ. *Turecko chce bližší spolupráci s EU* [online]. rozhlas.cz, 25. ledna 2011 [cit. 14. května 2016]. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/841939>.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2014* [online]. ab.gov.tr, [cit. 22. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/IlerlemeRaporlari/2014_progress_report.pdf>.

¹⁸⁸ EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 4. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

zavedení společných hlídek na řeckých hranicích či vytvoření více uprchlických táborů. Ankara na oplátku požadovala dokončení rozhovorů o bezvízovém styku. Po jedenácti letech se uskutečnil summit EU-Turecko, na kterém deklarací stvrdili spolupráci a Ankara se zavázala ke zpřísnění podmínek proti toku migrantů, boje proti pašerákům, ochrany hranic a plnění podmínek tak, že nelegální migranty bude EU vracet zpět do Turecka. EU slíbila liberalizaci vízové politiky a otevření dalších kapitol a finanční pomoc na migrační krizi (3 mld. eur). I v tomto roce Komise v hodnotící zprávě nadále kritizuje oblast lidských práv, která jsou nadále omezována a nedostatek nezávislého soudnictví. Nejzávažnějším problémem vidí nedostatek mírových rozhovorů a kroků k urovnání nepokojů s kurdskou menšinou.¹⁸⁹

Shrnutí

Případ AKP je jiný na rozdíl od ostatních politických stran, protože AKP vznikla v době, kdy téma EU nabývalo na významu v zemi. AKP neměla problémy téma EU zařadit ihned do svých programů. Její postoj k integraci je velmi pozitivní a členství Turecka v EU je vnímáno jako hlavní politický cíl strany. Zvláštní postavení strany je rovněž dáno tím, že je celou dobu vládnoucí stran, tedy její postoje se promítají i do činností jednotlivých vlád. Evropská unie je pokryta v programech stranických, méně už však v organizačních změnách, ale existují osoby odpovědné za komunikaci s EU a také s přidruženými organizacemi v zahraničí. Charakteristiky stranického systému, stejně jako voliči a volby byly EU ovlivněny spíše nepřímým způsobem. Vždy se jednalo spíše o domácí aktuální problémy a procesy, které byly vnímány jako domácí demokratizace než intenzivní proces evropeizace samotné. Obecně platí, že když je snaha identifikovat výsledek procesu evropeizace v rozměru politiky, lze konstatovat, že je to předmětem absorpce a transformace – v případě AKP nepřímo ve stranickém systému.

¹⁸⁹ MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2015* [online]. ab.gov.tr, [cit. 23. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkey_report.pdf>.

Závěr

Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) svým vládnutím vyvolává na turecké politické scéně od roku 2002 vyvolává mnoho diskuzí, rozporů, názorů nejen v samotné zemi, ale i dokonce v celosvětovém měřítku. Zakladatelem a výraznou osobností, která tyto diskuze vyvolává je Recep Tayyip Erdogan, který byl předsedou vlády v letech 2002-2014, poté se stal prezidentem. Diplomová práce se zaměřila na oblast týkající se evropeizace AKP.

Konkrétní zaměření práce, které bylo zároveň hlavním cílem, se týkalo zhodnocení politických činností strany AKP v kontextu aplikace konceptu Roberta Ladrecha. Za účelem naplnění cíle, byla stanovena hypotéza: V rámci strany AKP je proces evropeizace zřetelný. Aby se proces evropeizace analyzoval na základě stanovené hypotézy, byl v případové studii vysvětlen koncept evropeizace z různých úhlů pohledu. Jelikož je evropeizace koncept, který dodnes nemá jasně vymezenou definici, byly proto využity zdroje, které nastínily pluralitu tohoto konceptu. Proces evropeizace probíhá v rámci polity, policy a politics, přičemž studie se zaměřila především na poslední zmíněný pojem a byl zde rozebrán koncept Roberta Ladrecha, který se zaměřuje na evropeizaci politických stran a stranických systémů. Koncept zahrnuje změny v programatice, organizační změny, vzorce stranické soutěže, vztahy nad úrovní národního stranického systému a nakonec vztah strany a vlády, který ovšem byl pozměněn, protože strana AKP je u moci od roku 2002 a vždy vytvořila jednobarevnou vládu s absolutní většinou. Pro lepší orientaci a pochopení byl přiblížen vznik strany AKP a její ideologie, jelikož na konci devadesátých let panovalo v Turecku nestabilní politické prostředí.

Proces evropeizace byl v diplomové práci aplikován konceptem Roberta Ladrecha, který zahrnuje již výše zmíněných pět oblastí. V rámci tohoto konceptu byly položeny tři výzkumné otázky. První z nich byla: Jaký prostor je věnován ve stranické programatice AKP evropské integraci? Na základě analýzy stranických programů a dokumentů AKP lze potvrdit, že téma evropské integrace je zahrnut ve stranických programech strany. Jediná výjimka se stala v roce 2011, kdy zmínka o EU byla ve stranickém programu téměř nulová, a to z důvodu neustálých odkládání pro vstup země do EU. Strana i přes to prohlašovala, že se chce stát plnohodnotným členem EU a vytvářela tlak na EU o jasné vyjádření, zda je zájem vzájemný. Následující a zatím poslední stranický program poukazuje opět na pozitivní přístup k EU, viz. i program 2023, který poukazuje na snahu a úsilí o dosažení všech podmínek, které EU požaduje a následně by se Turecko stalo vlivnou součástí společenství. V rámci této vize AKP například prohlašuje, že všichni jsou si rovni bez ohledu na náboženské vyznání, rasu, pohlaví, politické ideologie, filosofie či životního stylu a nesmí dojít k jakékoliv diskriminaci

a nenávisti, nesmí být nijak narušena lidská důstojnost. Prohlašuje, že chce dosáhnout plně demokratické země s pluralitním systémem a liberální ekonomikou a nestrannými soudy, které jsou základem právního státu. Dále se zavazuje, že se bude snažit o regionální integraci, především při řešení regionálních konfliktů i v podobě bezpečnosti a hospodářské spolupráce. Dalším cílem strany je, aby dosáhla skutečné rozhodující úlohy v mezinárodních organizacích. V rámci ekonomických cílů je AKP velmi ambiciózní a přeje si, aby se Turecko stalo jednou z deseti nejvyspělejších a nejstabilnějších ekonomik na světě, chce zvýšit míru zaměstnanosti, v oblasti cestovního ruchu chce hostit až 50 milionů turistů ročně. AKP přiznává, že k dosažení cílů musí Turecko vykonat ještě velké změny a pokroky ve všech směrech a oblastech.

Organizační změny analyzovaly transformaci a vznik specifických orgánů pro EU na úrovni strany. Zde spadala i druhá výzkumná otázka: Promítly se vztahy s EU do organizační struktury AKP? Pokud ano, jak? Na základě provedené analýzy se dá vyvodit závěr, že organizační struktura AKP pro spolupráci s EU by mohla být silnější a pestřejší. Problematikou EU se zabývá pouze Ústřední výkonný výbor, který sice má důležité kompetence, ale významnější institucionální spolupráce s EU probíhá spíše na vládní úrovni, ve které jsou zřízeny jiné orgány pro jednání v rámci přístupového procesu. Následovala analýza zabývající se vztahů nad úrovní stranického systému, kde byl především zjištěn přesun strany AKP z politické skupiny EPP do politické rodiny AEER. Přesun byl překvapivý, protože AEER zastává spíše euroskeptický postoj. Naopak AKP neustále prohlašuje, že se chce stát členem EU. Lze se jen domnívat, že tento krok byl učiněn pravděpodobně kvůli oddalování plného členství v EU a stanovování neustále nových podmínek, resp. překážek. AEER podporuje demokratické režimy v celé Evropě a pokud v některé zemi, která je členem této rodiny dojde k narušení demokracie, může být strana vyloučena. Vzhledem k nynější situaci po pokusu o státní převrat v červenci letošního roku se v rámci AEER nyní řeší i tato otázka. AEER dále zastává zásadu svobodného podnikání, volného a spravedlivého obchodu a hospodářské soutěže, což je cíl, který se shoduje s cílem AKP.

Poslední a neméně důležitá výzkumná otázka se týkala vztahu strany a vlády. Jak už bylo několikrát zmíněno, probíhala zde analýza vlády AKP k projednáváním záležitostem EU. V rámci této podkapitoly byla položena poslední výzkumná otázka: Existují rozpory mezi programem strany AKP ohledně EU a jejím následným chováním po volbách? V rovině vlády AKP vs. EU lze konstatovat, že dochází ke sblížení legislativy, vláda AKP prodělala

mnoho reforem, aby splnila podmínky požadované EU, i přes mnohé překážky, které nadále přetrvávají. Ovšem z poslední části analýzy vyvstává ještě více otázek než v jejím úvodu, např. jsou překážky ze strany EU faktické nebo se jedná o záměrné, byť nevytvořené komplikování přístupového procesu? S ohledem na nedávný vývoj v zemi jako je migrační krize či pokus o státní převrat, který měl omezit posílení snahy o prezidentský a v mnoha ohledech až autoritářský režim, jež se za poslední více než dekádu vlády ujal natolik silně, že je velmi obtížné omezit jeho vliv. Razance s jakou docházelo po pokusu o státní převrat k zatýkání osob (během pár dní se jednalo o desetitisíce lidí), včetně vysokých státních představitelů, tisíce učitelů, vojáků, to vše dává nepěkný obraz o turecké vládě samotné. Tímto si vzhledem k prodělaným reformám a k proevropskému postoji s cílem dosáhnout a posílit demokratizaci země protičečí a svědčí to o nepřipravenosti stát se plnoprávným členem EU. Neprobíhá zde ani snaha o plnou integraci v nejbližší době bez vymyšlení nových podmínek a nepřekonatelných překážek z obou stran. Proto z jedné dalších otázek je, zda přístupový proces, který začal v roce 1999 summitem v Helsinkách je vůbec dosažitelný.

Závěrem diplomové práce lze tedy konstatovat, že stanovená hypotéza, která zní, že v rámci strany AKP je proces evropeizace zřetelný, se i přes výše zmíněné probíhající překážky potvrdila na základě doložených faktů, které AKP v rámci své strany vykonala a má v plánu do budoucna také splnit. V kontextu aktuálního dění však dostává proces evropeizace charakter spíše teoretický, navzdory snahám strany AKP pro přiblížení se EU.

Bibliografie

Primární zdroje:

AKP. *Party programme* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

AKP. *Program strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!/64.-hukumet-2016-yili-eylem-plani>>

AKP. *Základní principy strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 30. června 2016]. Dostupné na <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum_>.

AKP. *Program strany z roku 2007* [online]. akparti.org.tr [cit. 4. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar>>.

AKP. *Program strany 2015* [online]. akparti.org.tr [cit. 14. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>>.

AKP. *Vize do roku 2023* [online]. akparti.org.tr [cit. 14. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision>>.

AKP. *Ústřední výkonný výbor* [online]. akparti.org.tr [cit. 10. července 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-tuzugu>>.

EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva o pokroku evropské komise 2003* [online]. europarl.europa.eu, 3. prosince 2004, [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2004-0063+0+DOC+XML+V0//CS>>.

EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva o pokroku evropské komise 2007* [online]. europarl.europa.eu, 28. duben 2008, [cit. 7. května 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0168+0+DOC+XML+V0//CS>>.

MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI TURECKA. *Institucionální struktura* [online]. ab.gov.tr [cit. 11. července 2016]. Dostupné na <<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=270&l=2>>

MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2008* [online]. ab.gov.tr, [cit. 2. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2008.pdf>.

MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2010* [online]. ab.gov.tr, [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/turkey_progress_report_2010.pdf>.

MINISTERSTVO PRO EVROPSKÉ ZÁLEŽITOSTI. *Pravidelná zpráva o pokroku Turecka 2015* [online]. ab.gov.tr, [cit. 23. května 2016]. Dostupné na <http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkey_report.pdf>.

Sekundární zdroje:

Monografie:

AGDOĞAN, Yalçın. *The Meaning of Conservative Democratic Identity*. In Hakan, Yavuz. *The Emergence of a New Turkey*. Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006. 352 s.

AYDIN, Mustafa. *Twenty Years Before, Twenty Years After: Turkish Foreign Policy at the Threshold of the 21st Century*. in TAREQ, Ismael, AYDIN, Mustafa. *Turkey's Foreign Policy in the 21st Century: A Changing Role in World Politics*, Aldershot: Ashgate, 2003. 224 s.

BULMER, Simon, LEQUESNE, Christian. *The Member States of European Union*. New York, Oxford University Press, 2005. 480 s.

CABADA, Ladislav, KUBÁT, Michal a kol. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2007. 455 s.

COWLES, Maria Green, CAPORASO, James a RISSE-KAPPEN, Thomas. *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*. Ithaca, Cornell University Press, 2001. 272 s.

DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 420 s.

DANČÁK, Břetislav, HLOUŠEK, Vít. *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy, výzvy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. 2007, 248 s.

DURAN, Burhanettin. *The Justice and Development Party „new politics“*. In *Secular and Islamic Politics in Turkey: The making of the Justice and Development Party*, edited by Ümit Cizre, 80-106. London and New York: Routledge, 2008, 238 s.

FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 320 s.

FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 376 s.

FIALA, Petr, SCHUBERT, Klaus. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. Barrister & Principal, 2000, 170 s.

GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten Peter. *Europeanization: new research agendas*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 419 s.

HALE, William, ÖZBUDUN, Ergun. *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey The Case of the AKP*. Routledge, 2011. 240 s.

HÉRITIER, Adrienne. *Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment*. In SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. Ithaca and London: Cornell University Press, 2005. s. 199–209.

KRÁL, David. *Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007. 111 s.

KEYMAN, E. Fuat., ONIS, Ziya. 2007. *Turkish politics in a changing world: Global dynamics and domestic transformations*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2007. 342 s.

KINZER, Stephen. *Reset: Iran, Turkey, and America's future*. New York: Times Books, 2010, 274 s.

LASNIHTS, Tom. *Recep Tayyip Erdoğan*. Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2005. 138 s.

MANGO, Andrew. *The Turks Today: After Atatürk*. London: John Murray Publishers Ltd, 2004. 304 s.

NAS, Tefvik F. *Tracing the Economic Transformation of Turkey from the 1920s to EU accession*. Netherland: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 199 s.

NOYON, Jennifer. *Islam, Politics and Pluralism: Theory and Practice in Turkey, Jordan, Tunisia and Algeria*. London: Royal Institute of International Affairs, 2003. 134 s.

PIRICKÝ, Gabriel. *Islám v Turecku: Fethullah Gülen a Nurcuovia*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2004. 173 s

RABASA, Angel, LARRABEE, Stephen F. *Rise of Political Islam in Turkey*. Santa Monica: Rand Corporation, 2008. 113 s.

SCHIMMELFENNIG, Frank (eds.). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. Ithaca and London: Cornell University Press, 2005, 274 s.

YAVUZ, Hakan. *Secularism and Muslim Democracy in Turkey*. Cambridge University Press, 2009. 322 s.

Odborné články, Working Papers:

AHMADOV, Ramin. Counter Transformations in the Center and Periphery of Turkish Society and the Rise of the Justice and Development Party. *Alternatives – Turkish Journal of International Relations*, 2008. Vol. 7, No. 2 & 3. pp. 15-36.

AYDIN-DUZGIT, Senem, KEYMAN, E. Fuat. EU-Turkey Relations and The Stagnation of Turkish Democracy. *Global Turkey in Europe*, 2004. Working Paper 02. Istanbul Bilgi University and Sabanci University, p. 8.

BASSAM, Tibi. Islamist Parties: Why they Can't be Democratic. *Journal of Democracy*, 2008, roč. 19, č. 3. s. 8-12.

BORZEL, Tanja, RISSE, Thomas. *Conceptualizing the Domestic Impact of Europe* [online]. Oxford: Oxford University Press [cit. 7. dubna 2016]. Dostupné na <<http://www.gs.uni.wroc.pl/files/BOERZEL%20RISSE%20Conceptualizing%20the%20domestic%20impact%20of%20Europe.pdf>>.

BORZEL, Tanja A. Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain. *Journal of Common Market Studies*, 1999, Vol. 37, No. 4, s. 573-596.

BULMER, Simon, RADAELLI, Claudio M. The Europeanization of National Policy. *Queen's Papers on Europeanisation*. Belfast: Queen's University, School of Politics, International Studies and Philosophy. 2004, No. 1. pp. 341.

CAGAPTAY, Soner. The November 2002 Elections and Turkey's new political era. *MERIA*, 2002. roč. 6, č. 4. s. 42-48.

Çağlayan, Eda. Media, Politics and Slanted News Coverage During The Election Periods: Case Study of News On AKP [online]. *Iletisim: arastirmalari*, 2007. Vol. 5, No. 2. pp. 63-95. [cit. 24. května 2016]. Dostupné na: <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19197.pdf>>.

Çağlıyan-Çener, Zeyneb. The Justice and Development Party's Conception of Conservative Democracy: Invention or Reinterpretation?. *Turkish Studies*. 2009, Vol. 10, No. 4. pp. 595-612.

Çayır, Kenan. Preparing Turkey for the European Union: Nationalism, national identity and 'otherness' in Turkey's new textbooks. *Journal of Intercultural Studies*, 2009. Vol. 30, No. 1. pp. 39-55.

DUMAN, Betül. Conservative Modernization of Central Right: The Place of JDP and Erdogan Leadership. *European Journal of Social Sciences*, Vol. 24, No. 2, 2011. pp. 20.

HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 7- 15.

HAVLÍK, Vlastimil, VALTEROVÁ, Aneta. Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu. *Slovenská politologická revue*, 2007, roč. 8, č. 4, s. 79.

HIX, Simon, GOETZ, Klaus. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000. Vol. 23, No. 4. 26 s.

HLOUŠEK, Vít. *Proces evropeizace a politické strany v kandidátských zemích* [online]. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, roč. 2004, č. 1. s. 93–108 [cit. 14. dubna 2016]. Dostupné na <<http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080303154916.pdf>>.

JONES, Stanley E. The Meaning of Revolution in Turkey. *The Muslim World*, 2007. Vol. 16, No. 3. s. 253-261.

KARAKAS, Cemal. Turkey: Islam and Laicism Between the Interests of State, Politics, and Society, *PRIF Reports*, 2007. Peace Research Institute Frankfurt, Frankfurt nad Mohanem, č. 78, 41 s.

LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis* [online]. Working Paper No. 7.[cit. 20. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%207.pdf>>.

MAIR, Peter. Limited impact of Europe on National Party System. *West European Politics*. 2000. s. 28-35.

MAIR, Peter. Europeanization of Parties and Party Systems. *Working Paper No. 37* [online]. School of Politics, International Relations and Philosophy (SPIRE) [cit. 18. dubna 2016]. Dostupné na <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/fachumsocsci/spire/politics/Peter%20Mair%20and%20Europeanization%20of%20parties%20and%20party%20systems.pdf>>.

OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*. December 2002, Vol. 40, No. 5, s. 921 - 952.

PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Vybraná témata: Turecké parlamentní volby 2011* [online]. psp.cz, červenec 2011, [cit. 8. června 2016]. Dostupné na <www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=72820>.

PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. psp.cz, srpen 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Přehled ostatních politických stran v Turecku* [online]. psp.cz. [cit. 12. května 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=107580>>.

QUINN, Meham R. From the ashes of virtue, a promise of light: the transformation of political Islam in Turkey. *Third World Quarterly*, 2004. Vol. 25, No. 2, pp. 339-358.

RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 1- 25.

REHN, Olli. Turkey and the EU: a win-win game. *Turkish Daily News*, 2008. Vol. 7, No. 2. s. 17-21.

SIEGL, Erik. Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní vztahy*, 2010. Roč. 45, č. 2. s. 123-134.

TANK, Pinar. Political Islam in Turkey: A state of controlled secularity. *Turkish Studies*, 2005. Vol. 6, No. 1, pp. 3-19.

Internetové zdroje:

AECR. Turkey's EU Accession Talks to Reopen [online]. aecr.eu, 24. května 2013 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://www.aecr.eu/turkeys-eu-accession-talks-to-reopen/>>.

AECR. *Ak Party story to victory* [online]. aecr.cz, 2. listopadu 2015 [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<http://www.aecr.eu/ak-party-storms-to-victory/>>.

AECR. *Členové AECR* [online]. aecr.eu, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://www.aecr.eu/people/>>.

AKP. *Heslo a logo strany* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/downloads>>.

AKP. *Zakládající členové* [online]. akparti.org.tr [cit. 24. června 2016]. Dostupné na <<http://www.akparti.org.tr/english/yonetim/kurucu-uyeler>>.

AKTUALNE.CZ. *Turecký premiér vládu nesestaví* [online]. zpravy.aktualne.cz, 18. srpna 2015, [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/turecky-premier-vladu-nesestavi-mandat-odevzda-prezidentovi/r~e9ce0ce245ae11e5a80c0025900fea04/>>.

BBC NEWS. *Q&A: Protests in Turkey* [online]. bbc.com, 25. srpna 2014, [cit. 10. kvěna 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22780773>>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Turecko na cestě k velmoci. Volby vyhrál Erdogan* [online]. ceskatelevize.cz, 12. června 2011 [cit. 8. června 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1259081-turecko-na-cestech-k-velmoci-volby-vyhral-erdogan>>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Turecký velvyslanec hostem Událostí, komentářů* [online], ceskatelevize.cz, 28. ledna 2016 [cit. 17. června 2016]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/1675762-turecky-velvyslanec-hostem-udalosti-komentaru>>.

DELEGACE EU V TURECKU. *Spolupráce v rámci institucí* [online]. avrupa.info.tr [cit. 11. července 2016]. Dostupné na <<http://avrupa.info.tr/eu-and-turkey/institutional-cooperation.html>>.

EURACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. euractiv.cz [cit. 4. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>>.

EURACTIV.CZ. *Proces o zrušení vládní strany Strany spravedlnosti a rozvoje v Turecku* [online]. euractiv.cz, 1. září 2008 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/nazory/budoucnost-eu/proces-o-zruseni-vladni-strany-spravedlnosti-a-rozvoje-v-turecku/>>.

EURACTIV.CZ. *Tureckým premiérem bude potřetí Erdogan* [online]. euractiv.cz, 13. června 2011 [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/rozsireni-eu/tureckym-premierem-bude-potreti-v-rade-erdogan-008867/>>.

EURACTIV.CZ. *Erdoganova strana se připojí ke konzervativní politické rodině EU* [online]. euractiv.com, 13. listopadu 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<https://www.euractiv.com/section/elections/news/erdogan-s-akp-party-joins-cameron-s-conservative-political-family/>>.

EURACTIV.CZ. *EU chce politiku rozšiřování ušit „na míru“ jednotlivým kandidátům* [online]. euractiv.cz, 15. října 2009 [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/eu-chce-politiku-rozsirovani-usit-na-miru-jednotlivym-kandidatum-006622>>.

EURACTIV.CZ. *Turecko zase o krůček blíže EU: už nebude soudit děti jako teroristy* [online]. euractiv.cz, 22. července 2010, [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/turecko-zase-o-krucek-bliz-eu-007747>>.

EURACTIV.CZ. *Turecko chce zahájit jednání o vstupu do EU v dalších kapitolách* [online]. euractiv.cz, 24. listopadu 2009 [cit. 9. května 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/turecko-chce-zahajit-jednani-o-vstupu-do-eu-v-dalsich-kapitolach-006778>>.

EURASIANET. *AKP se pokusí připojit ke konzervativní skupině* [online]. eurasianet.org, 5. dubna 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav040603.shtml>>.

EUROPOLITICS INFO. *Je to komplikované? AKP odchází z EPP a přistoupí k AEER* [online]. youtube.com, 13. listopadu 2013, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=LMqqjikOQJQ>>.

EUROSKOP.CZ. *Povolební vývoj v Turecku* [online]. euroskop.cz, 9. června 2015, [cit. 11. června 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/46/25867/clanek/povolebni-vyvoj-v-turecku/>>.

EUROSKOP.CZ. *Turecko* [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>>

IDNES.CZ. *Soud v napjatém Turecku rozhodne o zákazu nejsilnější strany* [online]. idnes.cz, 1. dubna 2008, [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-v-napjatem-turecku-rozhodne-o-zakazu-nejsilnejsi-strany-p6d/zahranicni.aspx?c=A080401_122840_zahranicni_tha>.

IDNES.CZ. *Turecký soud nezakázal vládní islamistickou stranu* [online]. idnes.cz, 30. července 2008, [cit. 5. června 2016]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/turecky-soud-nezakazal-vladni-islamistickou-stranu-f9o/zahranicni.aspx?c=A080730_164517_zahranicni_ad>.

JANOVSKÝ, Dušan. *Přehled ostatních politických stran v Turecku* [online]. turecko.org [cit. 12. května 2016]. Dostupné na <<http://www.turecko.org/politika.html>>.

KUBOŠOVÁ, Lucie. *AKP dostane statut pozorovatele v největší politické skupině EU* [online]. euobserver.com, 31. ledna 2005 [cit. 15. července 2016]. Dostupné na <<https://euobserver.com/political/18285>>.

LAGENDIJK, Joose. *AKP uvažuje o nové politické rodině* [online]. en.haberler.com, [cit. 4. srpna 2016]. Dostupné na <<http://en.haberler.com/akp-looking-for-new-european-friends123456789-324269/>>.

LIDOVKY.CZ. *Erdoganova strana vede v tureckých volbách, většinu ale asi nesloží* [online]. lidovky.cz, 7. června 2015, [cit. 10. června 2016]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/erdoganova-strana-vyhrala-turecke-volby-ale-zrejme-si-pohorsila-pxg-zpravy-svet.aspx?c=A150607_191600_ln_zahranici_ELE>.

MARTINOVÁ, Marta, RYCHETSKÝ, Lukáš. *Erdogan stupňuje násilí* [online]. advojka.cz, [cit. 15. července 2016]. Dostupné na <<http://www.advojka.cz/archiv/2016/7/erdogan-stupnuje-nasili>>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Aliance civilizací* [online]. mzv.cz, 9. listopadu 2009 [cit. 2. června 2016]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_1.html>.

RECEP TAYYIP ERDOGAN. *Životopis* [online]. tccb.gov.tr [cit. 15. května 2016]. Dostupné na <<https://www.tccb.gov.tr/en/receptayyiperdogan/biography/>>.

REUTERS. *Zbavme se sekularismus, Turecko potřebuje náboženskou ústavu, tvrdí šéf parlamentu* [online]. zpravy.aktualne.cz, 26. července 2016 [cit. 29. července 2016]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/turecko-ustava/r~984fbb0e0b8d11e6b8330025900fea04/>>.

ROZHLAS.CZ. *Turecko chce bližší spolupráci s EU* [online]. rozhlas.cz, 25. ledna 2011 [cit. 14. května 2016]. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/841939>.

SME SVET. *Vliv islámu v Turecku se posilní* [online]. sme.sk, 13. května 2004 [cit. 20. května 2016]. Dostupné na <<http://svet.sme.sk/c/1494295/vplyv-islam-u-v-turecku-sa-posilni.html#ixzz4Gx16bN4Y>>

WEBNOVINY.SK. *Vstup Turecka by ohrozil bezpečnost* [online]. webnoviny.sk, 1. srpna 2011 [cit. 14. května 2015]. Dostupné na <<http://www.webnoviny.sk/svet/vstup-turecka-do-eu-by-ohrozil-britsku/388242-clanok.html>>.

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřená na téma evropeizace turecké strany, Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP). Cílem práce je analyzovat zhodnocení politických činností AKP v kontextu aplikace konceptu Roberta Ladrecha. V teoretické části se diplomová práce formou případové studie pokusí analyzovat koncept evropeizace, obzvláště se zaměří na evropeizaci politických stran a stranických systémů dle konceptu Roberta Ladrecha. Pro lepší orientaci a pochopení politického prostředí v Turecku následuje kapitola zabývající prostředím vzniku AKP a její ideologií. V analytické části, která je zároveň poslední a hlavní kapitolou práce bude koncept Roberta Ladrecha aplikován na stranu AKP.

Abstract

This Master's thesis deals with the Europeanization of the Turkish party, the Justice and the Development Party (AKP). The aim of the thesis is to analyze the evaluation of the political activities of AKP in the context of the application of the concept. It focuses especially on the Europeanization of political parties and party systems according to the concept of Robert Ladrech. For a better orientation and understanding the political environment in Turkey, we will have a look at the following chapter dealing with the formation and the ideology of this party. The analytical part, which is also the main and last chapter of this thesis, will be Robert Ladrech's concept applied to the AKP.

Seznam klíčových slov

Evropeizace, Robert Ladrech, politická strana, stranický systém, AKP, EU, reformy, Turecko

Key words

Europeanization, Robert Ladrech, political party, party system, AKP, EU, reforms, Turkey